

**SOSYAL ÇALIŞMACILAR
VE AVUKATLAR İÇİN**
Feminist Yöntemle
Hukuki Desteklere Dair
Pratik Bilgiler

**SOSYAL ÇALIŞMACILAR
VE AVUKATLAR İÇİN
Feminist Yöntemle Hukuki
Desteklere Dair Pratik
Bilgiler**

Sosyal Çalışmacılar ve Avukatlar için Feminist Yöntemle Hukuki Desteklere Dair Pratik Bilgiler

Yazarlar:

Gölsun Kanat, Perihan Meşeli,
Selmin Cansu Demir, Ece Özsaraç

Yayına Hazırlayanlar:

Elif Ege, Selime Büyükgöze, Cemre Baytok

Grafik Tasarım:

Feyza

Basım: Aralık 2024

ISBN 978-605-64588-9-7

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Kocatepe Mah. Cumhuriyet Cad. Cumhuriyet Apt.
No: 17 Kat: 5 D: 11 Beyoğlu İstanbul
Tel: {0212} 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

İçindekiler

Giriş	6
Bölüm 1: Kadınlara Yaklaşımlara Dair Pratik Bilgiler	8
Bölüm 2: Temel Hukuki Pratik Bilgiler	20
6284 Sayılı Kanun	21
Hukuk Davaları	21
1. Boşanma Davaları	21
1.1. Anlaşmalı Boşanma.....	21
1.2. Çekişmeli Boşanma.....	22
Özel Boşanma Sebepleri	22
a. Aldatma	22
b. Hayata Kast, Pek Kötü ve Onur Kırıcı Davranışlar	23
c. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme.....	23
d. Terk	23
e. Ruhsal Hastalık: (Kusurun Aranmadığı Tek Boşanma Sebebi)..	24
Genel Boşanma Sebepleri.....	25
a. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması.....	25
b. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması Sebebi İle Boşanma...	25
1.3. Boşanma Devam Ederken Verilen Tedbirler	26
a. Geçici Velayet.....	26
b. Tedbir Nafakası: Kadın ve Çocuk/lar İçin	26
c. Aile Konutu/Ev Eşyası Tahsisi	27
d. Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması	27
1.4. Boşanmanın Sonuçları	29
a. Velayet.....	29
b. Kişisel İlişki.....	29
c. Maddi-Manevi Tazminat.....	32
d. Yoksulluk Nafakası	34
e. İştirak Nafakası.....	35
2. Mal Rejiminin Tasfiyesi Davası.....	35
3. Velayetin Değiştirilmesi Davası.....	37
4. Kişisel İlişkinin Değiştirilmesi-Kaldırılması Davası	38
5. Nafakanın Artırılması Davası	38
6. İddet Süresinin Kaldırılması Davası.....	39
7. Babalık Davası	40
8. Evliliğin İptali Davası	41

Ceza Davaları.....	41
1. Nafaka Yükümlülüğünü İhlali Davası.....	41
2. Çocuk Teslimi Emrine Muhalefet Suçu	42
3. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması	43
4. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	44
a. Cinsel Taciz.....	44
b. Cinsel Saldırı-Sarkıntılık	44
c. Nitelikli Cinsel Saldırı (Tecavüz).....	45
d. Cinsel İstismar.....	46
5. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal.....	48
6. Şantaj	48
7. Kasten Yaralama	49
8. Israrlı Takip.....	49
9. Aile Hukukundan Doğan Yükümlülüğün İhlali Suçu	50
10. Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu	50
11. Hakaret Suçu	51
12. Tehdit	51
13. Kötü Muamele.....	51
14. Eziyet.....	52
Göçmen ve Sığınmacı Kadınlar	54
1. Tanımlar.....	54
2. Kayıt	56
3. 6284 Sayılı Kanununun Göçmen ve Sığınmacı Kadınlar İçin Uygulama Alanı	58
4. Evlenme, Boşanma, Nafaka ve Velayet.....	59
Uluslararası Çocuk Kaçırma.....	60
1. Sözleşme Hükümlerinin Uygulanması	60
2. Yabancı Ülkelerdeki Nafaka Alacakları	63
3. Uluslararası Çocuk Kaçırma Davalarında Yargılama Masrafları ...	64

**SOSYAL ÇALIŞMACILAR
VE AVUKATLAR İÇİN
Feminist Yöntemle Hukuki
Desteklere Dair Pratik
Bilgiler**

Giriş

Bu kitap, kadına yönelik şiddetle mücadele ederken 1990 yılından bu yana biriktirdiğimiz bilgiler ve tespit ettiğimiz bir ihtiyaç doğrultusunda hazırlandı. Uzun yıllardır, erkek şiddetiyle kadınlarla dayanışma kurarak mücadele ederken, kadınların diğer kurum deneyimlerinden, feminist sosyal çalışmanın bilgi ve yöntemlerine hakim olmayan bir hukuki desteğin ne kadar zorlayıcı olduğunu dinledik. Aynı zamanda, hukukun kadınlar lehine nasıl kullanılabileceği bilgisine sahip olmayan bir sosyal çalışmanın da eksik kaldığını deneyimledik. Buradan hareketle, hem sosyal çalışmacılara hem de avukatlara yönelik olarak, feminist sosyal destek yöntemiyle kadınlara yaklaşımları ve kadınların şiddet karşısındaki yasal haklarına dair temel bilgileri bir araya getiren bu el kitabını hazırladık.

Biliyoruz ki kadınlar için adalet yalnızca adalet saraylarından, mahkeme salonlarından ibaret değil. Şiddetin, maruz kalan kadınların suçu olmadığını ve şiddetin, erkek egemen sistemin kadınlar üzerindeki güç aracı olduğunu bilmek ve kadınlar ve erkeklerin eşit bir hayat sürmeleri için direnç göstermekle adalet mücadelesi başlıyor. Kadınlardan yana etkin hukuki destek verebilmenin koşulu, şiddetin nedenleri ve türleri konusunda bilgi ve içgörüye sahip olmak. İddetin etkilerini bildiğimiz zaman kadınlarla ilişkilerde sınırlarımızı ve yaklaşımlarımızı doğru şekilde belirleyebiliyoruz. Benzer biçimde etkili bir feminist sosyal çalışma da, kadına özgür iradesi ile kendisi ve yakınları için plan yapma, karar verme ve planlarını uygulaması konusunda destek verirken sistemi, hakları ve mekanizmaları bilmeyi, buralardaki engelleri saptayarak değişimi hedef almayı içeriyor. Bu nedende, kadınlara destek sunarken şiddetin etkilerinin farkında ve ihtiyaç duyabilecekleri mekanizmalara dair bilgili olmamız, kadınların şiddetten uzaklaşma mücadelelerinde büyük öneme sahip. Hukukçu ve sosyal çalışmacılara yönelik hazırladığımız bu rehberin, her iki yönüyle de kadınlara yönelik destekler açısından zenginleştirici olmasını hedefledik.

Sosyal çalışma ve hukuki destek alanları arasında feminist yöntemle bağlar kurmak amacıyla hazırladığımız bu kitap birbirinden farklı formatlarda iki bölümden oluşuyor. İlk bölümde, şiddetle mücadelede hukuki destek verirken kadınlara yaklaşımlara dair pratik bilgiler yer alıyor. Burada avukatlara yönelik olarak, ilk görüşmeden itibaren, sürdürülebilir ve etkili hukuki destek için, şiddete, etkilerine ve şiddet yaşamış olan kadınlara yaklaşımlara dair temel bilgilere yer veriliyor. İkinci bölümde ise, şiddetle mücadelede kadınların sıklıkla ihtiyaç duydukları teknik hukuki bilgiler yer alıyor. Burada amacımız, avukatlara ve sosyal çalışmacılara yönelik olarak, hem temel hukuki bilgileri hem de yasal mekanizmaların kadınlardan yana biçimde nasıl kullanılabileceğine dair deneyimlerimizi aktarmak.

Okuyan herkes için güçlendirici olması dileğiyle.

1. Bölüm

Kadınlara Yaklaşımlara Dair Pratik Bilgiler

Bu bölümde kadınlara hukuki destek verirken kadınlardan yana yaklaşımla ilişki kurmak ve sınırlar konusunda yıllar içinde edinilen bilgi ve deneyimlere dayanarak hazırlanan pratik bilgiler bulunmaktadır. Mor Çatı'da yıllardır feminist avukatların şiddete maruz kalan kadınlarla kurduğu ilişkilere dayanan deneyimler ve adli yardımdan avukat ataması yapılan veya özel avukatı olan kadınların Mor Çatı ile paylaştıkları sorunlar, bu yöntemlerin avukat-müvekkil ilişkisinde ne kadar önemli olduğunu ve aldıkları hukuki desteğin niteliğinin kadınların hayatlarına doğrudan etkisi olduğunu gösteriyor. Nitelikli hukuki destekler sayesinde kadınlar dava süreçlerinde ve sonrasında kendilerini çok daha iyi hissedebiliyorlar ve iyileşme süreçleri kolaylaşabiliyor. Aksi durumlarda ise kadınların hukuki mücadeleye başlamalarında geç kalınması ve bu durumun o kadının ve varsa çocuklarının hayatında yarattığı olumsuz etkiler açıkça görülüyor. Bu bölümde paylaşılan bilgiler bu deneyimlere dayanılarak hazırlanmıştır.

Adli yardımdan atama ile destek verilen kadınlar da diğer müvekkillerle eşit biçimde nitelikli hukuki desteğe erişim hakkına sahiptir.

Adli yardımdan kendisine avukat tahsis edilen kadınların deneyimleri şöyle eksiklere işaret ediyor:

- Kadınlar avukatlarına ulaşamıyorlar
- Kadınlar avukatları ile avukatın ofisi yerine adliyede görüşme yapmak durumunda kalıyorlar.
- Avukatlar kadınların taleplerine ilişkin hiçbir gerekçe göstermeden “bu olmaz”, “bunu isteyemeyiz” gibi cevaplarla talepleri doğrultusunda işlem yapmayabiliyor ya da kadının özellikle istemediği talepleri kadının beyanına rağmen yazarak işlem yapabiliyor.
- Avukatlar duruşmaları düzenli takip etmeyebiliyorlar.

Avukatın mesleki sorumluluk kuralları, adli yardım olsun olmasın her daim geçerlidir. Bu ilkeyi temel alarak, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik olarak gerekli olan özellikli yaklaşımla ilişki kurmak çok önemlidir.

Kadınların kadın oldukları için şiddet yaşadıklarını görmek, şiddeti adlandırmak ve şiddeti durdurmanın sorumluluğunun failde olduğunu anlamak ve anlatmak son derece önemlidir.

Kadınların şiddetten uzaklaşmaya karar verdiklerinde destek almak için ulaştıkları ilk kişi bazen avukatlar olabiliyor. Bazen de sadece aldıkları hukuki desteklerle şiddetle mücadelelerini yürütüyor ve herhangi bir sosyal ya da ruhsal destek almıyorlar. Kadınlara maruz kaldıkları şiddetin sorumlusunun kendilerinin olmadığı, sorumlunun şiddeti uygulayan erkekler olduğu, kendi yaptıkları hiçbir şeyin şiddeti haklı kılamayacağı ve şiddetin yasada suç olarak tanımlandığını anlatmak, kadınların yaşadığını anlamlandırmaları ve benlik algıları açısından dönüştürücü bir başlangıçtır. Kadına yönelik şiddetin ne olduğu, bütün kadınların şiddet yaşayabileceği, şiddetin sosyo-ekonomik, inanç, ırk, herhangi bir kimliğe bağlı olmadan her kadının başına gelebileceği ve failin de her tür etnik köken, eğitim, sınıf ve meslekten olabileceği bilgisıyla hareket etmek, sosyal çalışmacı-destek verilen kadın ve avukat-müvekkil ilişkisini sağlam bir zemine oturtmak ve güven inşa etmek açısından çok önemlidir. Kadınlar böylece yargılanmadan dinlenebileceğini ve anlaşılabilirliğini görür.

Kadınlara yaşamları boyunca, kendi hayatları ile ilgili neler yapmak istediklerini kimse sormamış olabilir ve bu durum kadınların benlik algısını önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle kadınlara şiddeti haketmediklerinin söylenmesinin ardından kendi hayatlarına ilişkin isteklerini sormak, onlara saygın bir birey olduklarını hissettirmek açısından önemlidir. Böylece kadınlar için en önemli adımlardan biri olan ilk etkileşimi olumlu şekilde gerçekleştirmek mümkün olur.

İlk görüşmeden itibaren kadınları saygın bir birey olarak görmek ve buna uygun bir ilişki kurmak hem kadınlar hem de avukatlar açısından sağlıklı bir sınır ilişkisi kurmanın temelini oluşturur.

Erkek şiddeti kadınların kendilerine olan saygılarını ve güvenlerini kaybetmelerine, kendilerini önemsiz hissetmelerine neden olur. Bu nedenle kadınların saygın birer insan olduklarını hissederek ve onlara da hissettirerek kadınlarla ilk ilişkiyi kurmak hem kadınlar açısından müthiş derecede olumlu etki yaratır hem de sonraki süreçte avukatların kendi sınırlarını korumasında önemli bir kolaylık sağlar. Kadınlarla ilk randevunun ofis ortamında gerçekleşmesi ve mahremiyetlerine özen gösteren bir şekilde onlara ihtiyaçları doğrultusunda bir saat veya fazla süre ayırmak önem taşır. İlk ilişkinin telefonda ya da adliye koridorlarında ayak üstü olmaması bu açıdan çok önemlidir. Mutlaka hal hatır sorarak, çay kahve ikram teklifinde bulunarak ve kadınlara “siz” diye hitap ederek konuşmak duruma göre “sen”li devam etmek uygun olur. Bu davranışlar kadının saygı gördüğünü hissetmesi ve güven duyması açısından kritiktir. Bu yöntem sayesinde müvekkil-avukat sınırı daha rahat kurulur. Bu yaklaşımla başladıktan sonra sürecin devamında da kadını anlamak, onunla birlikte ihtiyaçlarını tespit etmek, davanın nasıl bir şekilde yol alacağını kurgulamak, plan yapmak, plan doğrultusunda ilgili dilekçe ve hukuki gelişmeleri kadınla paylaşmak, onayını almak ve kadınla birlikte karar vermek hukuki mücadelenin sağlıklı ilerlemesine katkıda bulunur.

Kadınlarla görüşmelerde yalnız olmalarını sağlamak önemlidir.

Kadınlar bazen aileleri veya yakınları ile avukata gelmek zorunda kalabilirler. Kadınlara yalnız görüşmek ve fikirlerini yalnızken almak önemlidir. Yalnız görüşme yapmanın tercih edildiğini, gerekirse bunun mesleki sorumluluk

açısından da gerekli olduğunu söyleyerek yakınların dışarıda beklentilerini rica etmek mümkündür. Akabinde kadına görüşme içeriklerinin gizlilik yükümlülüğü kapsamında olduğunu, kendisinin yargılanmadan dinleneceğinden emin olmasını, davanın seyri açısından olan biteni olduğu gibi anlatmasının önemli olduğunu, ailesiyle paylaşmaktan çekinebileceği şeyler olabileceğini, bu nedenle yalnız görüşmenin daha etkili olduğunu, yine de isterse istediği bir kişinin refakatinde de daha sonra görüşme yapılabileceğini iletmek önemli olur. Aileler ve yakınlar, kadınların kendini ifade edemeyeceğini, doğru karar veremeyeceğini düşünebilir. Ancak kadın kendi yaşadıklarını onlar yanında olursa açıklıkla paylaşamayabilir. Eğer aileyi o sırada uzaklaştırmak mümkün olmayacaksa veya yalnız görüşme konusunda ısrar etmek kadına zarar verecekse, bunu sağlamak için başka bir zamanda buluşma ayarlamak çok önemlidir. Kadının yanında aileden birinin olmasını ısrarla istediği durumda o kişinin olaydaki pozisyonu ve tutumu gözlemlenmeli ve bilinmelidir.

Dava dilekçelerini ve talepleri oluştururken erkek şiddetinin nedenleri, biçimleri, dinamikleri, kadınlara ve varsa çocuklarına etkileri ile kadınların yönlendirilebileceği mekanizmalara dair bilgi sahibi olmak gerekir.

Kadınları derinlemesine ve bütünlüklü olarak dinlemek ve böylece kadınların neden şiddet yaşadığını, şiddetin hangi biçimleri olduğunu, şiddetin kadın üzerindeki etkilerini, fail tarafından nasıl gerçekleştirildiğini bilmek ve anlamak; kadınların dilekçelerini yazarken bütün unsurları ortaya dökülebilmeyi sağlar. Kadınlar üzerlerindeki patriyarkal baskı ve kontrol mekanizmaları nedeni ile hayatta istediklerini yapabilmek veya kendilerini korumak için ilişkilerde yalan söylemek durumunda kalabilirler, yaşadıklarından utanç duyabilirler ve gerçekleri açıklıkla konuşmayabilirler. Bu nedenle kadınların yaşadıklarını bütün açıklığıyla avukatlarına anlatmaları kolay olmayabilir. Kadınlarla yargılamadan ve güvene dayalı ilişki kurmak, anlattıklarının gizli kalacağına altını çizmek kadınların kendilerini ifade etmelerini kolaylaştıracaktır. Örneğin, kendisine şiddet uygulayan kocasını aldatan bir kadını yargılamak yerine, kadının deneyimini şiddet ortamından yorulduğu ve buna bağlı olarak kendisine sevgi gösterilen yerde mutluluk arayışında olduğu şeklinde yorumlamak ve kadına anlaşıldığını ilişkin ifadeler kullanmak onun

kendisini açmasını kolaylaştırır. Bu da dava sürecinde kadın ve çocukları için onların özgül durumlarını içeren taleplerde bulunmayı sağlayarak kadınların ve çocuklarının hak kayıplarının önüne geçecektir.

Kadınların çocukları ile ilgili sorunlarını iyi dinlemek, şiddetin çocuklara etkisini¹, çocukların baba tarafından ihmal ve suistimal edilip edilmediğini görmek, örneğin, çocuklar baba tarafından alıkonuldu ise, bu konuda hızlı adım atmak da şiddetle mücadelede önemli adımlardan biridir. Ayrıca kadınların şiddet ortamına geri dönmek zorunda kalmalarını önlemek için de çocukların hakları doğrultusunda hareket etmek gereklidir..

Kadınların şiddetten uzaklaşırken kendilerinin ve çocuklarının ekonomik ihtiyaçlarından dolayı bazı desteklere hızlı ulaşması gerekir. Desteklerin nasıl sağlanabileceği bilgisine sahip olmak ve hızlı harekete geçebilmek güçlendirici olacaktır. Boşanma davasının açılmış, çeşitli tedbir kararlarının alınmış ve kadının dosyasında gerekli kanıtlayıcı belgelerin olması bu türden sosyal destekleri alabilmesini sağlar ya da kolaylaştırır.

Kadının sosyal, psikolojik, ekonomik desteklere ihtiyacı varsa, ihtiyacına uygun desteklere yönlendirebilmek için kadın örgütlerini ve gerekli destek mekanizmalarını bilmek avukat için de güçlendirici olacaktır. Kadının faydalanabileceği destekler konusunda avukatın bilgi eksiği varsa, konu hakkında araştırma yapıp kendisine ulaşacağını söylemek avukat-müvekkil arasında güven oluşturur.

Bu bölümün sonunda yönlendirme yapılabilecek kurumlara dair bilgiler paylaşılmıştır.

Dava dilekçelerinin kadınlarla ortaklaşarak yazılması ve onların onayıyla uygulamaya geçirilmesi gerekir. Aksi durumda kadın üzerinde kimi zaman geri dönülmez olumsuz etkilerin olacağı unutulmamalıdır.

¹ Erkek şiddetinin çocuklar üzerindeki etkisine dair daha fazla bilgi edinmek isterseniz şu rapordan faydalanabilirsiniz: <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/turkiyede-erkek-siddetinin-ve-erkek-siddetiyle-mucadele-mekanizmalarinin-cocuk-haklarina-etkisi-raporu/>

Dava dilekçelerine yazılacak olayların ve taleplerin kadınla birlikte konuşarak ve ortaklaşarak yazılması, kadının onayı olmadan hareket edilmemesi gerekir. Örneğin, bir kadın kocasından nafaka istemediğinde ya da nafakanın icraya konulmasını talep etmediğinde avukat kadının yararını olduğunu düşünerek aksi yönde hareket ederse bu durum kadının tekrar fiziksel şiddet yaşamasına kadar kötü sonuçlara neden olabilir. Kadınları aktif dinlemek ve kadınlara kendi davaları hakkında karar verecek en önemli merciinin kendileri olduğunu söylemek avukatı da rahatlatacak ve başkasının sorumluluğunu almanın önüne geçecektir. Avukat olarak, kadınlar adına karar vermek değil, doğru bilgiyi onlara vermek ve kararlarında onları desteklemek gereklidir. Kadınların dilekçesinin kapsamlı yazılarak öncelikle kadının okuması için gönderilmesi, bu mümkün değilse dilekçenin kadına okunması önemlidir. Avukatın da hata yapabileceği dikkate alınmalı ve kadının düşüncesi ve soruları dilekçe üzerinden cevaplanmalıdır.

Avukatların kendilerini kadınların kurtarıcısı olarak görmemeleri gerekir.

Kadınların şiddetten uzaklaşmada ne tür zorluklar yaşadığını, şiddetin kadınlar üzerindeki sonuçlarını, kadınların şiddetle mücadelede karar vermek veya plan yapmak üzerindeki etkilerini bilmek kadınları anlamayı sağlar. Kadınlar şiddet içerisinde uzun süreli plan yapmaktan zorlanırlar ve öncelikle kendilerini ve çocukları korumak için bütün güçlerini harcarlar. Avukatın, şiddete rağmen kadınların evliliği sürdürmek için harcadıkları gücü görmesi, onları savunmasız, karar verme yetkisi olmayan kişiler olarak algılamasının önüne geçer. Böylece avukat hem kurtarıcı rol üstlenmez hem de kadınların hayatlarının sorumluluğunu almaz, psikolog rolüne de bürünmez. Kadınların şiddetin etkilerinden kurtulması için gereken en önemli adım yargılanmadan dinlenmeleri ve aldıkları kararlar ne olursa olsun şiddetsiz bir hayat kurma mücadelelerinde destek hissetmeleridir.

Kadınlarla ilişkilerde sınırlar

Şiddet kadınları fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz yönde etkiler.² Kadınlar yaşanan şiddetin üzerlerinde bıraktığı ruhsal hasar nedeni ile kaygı, endişe yaşıyor ya da depresyonda olabilirler. Bunun etkileri randevulara gecikmek ya da randevuyu habersiz iptal etmekten avukatı dinleme zorluğuna kadar varabilir. Kadınlar yaşadıkları şiddet nedeniyle hem ruhsal hem fiziksel olarak sınırlarına saygı duyulmayan bir ortamda yaşadıklarından kendileri sınır aşmaya müsait olabilirler. Bir an evvel o sorundan kurtulmak istedikleri, şiddetten uzaklaşıp bağımsız bir hayat kurmak istedikleri için avukatlarını sıklıkla arayıp sorarak bilgi almak isteyebilirler. Bunları bilmek, kadınların avukatları ile randevularını aksatmaları, gecikmeleri, ilişkide sınırları zorlamaları gibi durumlar varsa bunlarla baş etmeyi ve kadınının ihtiyaçlarını görmeyi kolaylaştıracaktır. Bu gibi durumlarda atılan adımlar ile ilgili sık sık bilgi vermek, kadınları soru işaretleri ile bırakmamak, atılacak adımların aciliyetinin farkında olmak ve bunu kadınlarla da paylaşmak kadınlar üzerindeki tedirginliği ve endişeyi azaltacaktır. Böylece kadınlar da sıklıkla aramak zorunda hissetmeyeceklerdir. Müsait olunmadığı durumlarda sonra kendisiyle irtibata geçileceğinin bilgisini vermek de güven verici olacaktır. Özbakım-sınır koyma açısından bu bilgilere sahip olmak avukatlar için hayatidir.

Kadınlar boşanma davalarından/şikayetlerinden vazgeçebilirler.

Kadınlar genellikle ilişkilerinin değil şiddetin bitmesini isterler. İlişkinin bitmesini istediklerinde ise birçok engelle karşılaşılır. Defalarca ayrılmayı

² Şiddetin kadınlar üzerindeki etkisine dair daha fazla bilgi için: <https://morcati.org.tr/erkeklerin-siddeti-kadinlari-nasil-etkiler/>

denemelerine karşın şiddet döngüsünün³ bir sonucu olarak veya ekonomik, kişisel ya da toplumsal nedenlerden dolayı şiddet uygulayan kişiye geri dönebilirler. Bu kararlarını avukatları ya da sosyal çalışmacıları ile paylaşmadan da uygulamaya geçebilirler. Kadınların evliliğe ya da ilişkiye geri dönmelerinin sebeplerini bilmek⁴ kadınlarla kurulacak ilişkide yaşanacak birçok zorlu duygunun önüne geçmeyi veya bu duygularla baş edebilmeyi de sağlayacaktır. Kadınların boşanma davasından veya savcılık şikayetinden vazgeçmesi sık karşılaşılan bir durumdur. Kadınlara davadan vazgeçmeleri durumunda, varsa tekrar dava açmalarının önündeki engelleri ve şiddetin tekrar etmesinin çok yüksek ihtimal olduğunu üzerlerinde baskı oluşturmadan anlatmak önemlidir. Kadının kararlarına saygı duymak ve ileride ihtiyaç duyarsa arayabileceğine dair güven vermek önemlidir. Unutulmamalıdır ki kadınlar şiddet ortamına geri dönseler bile avukatlarından edindikleri bilgilerle haklarına ve yapabileceklerine dair güçlenmiş bir şekilde dönerler. Bir daha şiddet yaşadıklarında bu bilgi ve güçlenme sayesinde şiddetten uzaklaşabilmek için daha kolay adım atabilirler.

Kadınlara görüşmelerde zorlu konular

Kadınlar çocukluk çağında yaşadıkları istismarı, kocanın uyguladığı cinsel şiddeti paylaşmaktan utanç duyabilirler. Özellikle erkek avukatlar karşısında kendini ifade etmek daha güç olabilir. Yine güven ilişkisi sayesinde bu bariyerleri atlatıp kadının paylaşması sağlanabilir. Bu noktada kadının yaşadığı travmayı daha derinlikli paylaşması için psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunun düşünülmesi durumunda da bir sosyal hizmet merkezine veya kadın örgütüne yönlendirilebilir. Bu bölümün sonunda bu kurumların bir listesi paylaşılmıştır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki kadınlar yaşadıkları şiddet nedeni ile illa psikolojik destek ihtiyacı duymazlar. Kadınlar biriciktir ve şiddetten farklı şekilde etkilenirler. Şiddetle baş etme becerisi geliştirirler ve ihtiyaçlarını da en iyi kendileri bilirler. Bu konuda var olan olanakları ve mekanizmaları gösterip önermek, kadına ve çocuklarına en büyük destek olacaktır. Karar kadınlara aittir. Burada yalnızca hukuki destek odaklı bakmamak ve geniş bir yelpazeden bütünlüklü bakış açısıyla kadınların güçlenmesine katkıda bulunacak

---

3 Şiddetin döngüsü hakkında daha fazla bilgi için: <https://morcati.org.tr/siddetin-dongusu/>

4 Şiddet gördükleri bir ilişkiden çıkmanın kadınlar için neden zor olduğuna dair daha fazla bilgi için: <https://morcati.org.tr/siddet-gordukleri-bir-iliskiden-cikmak-kadınlar-icin-neden-zor/>

mekanizmaları düşünmek önemlidir. Diğer yandan avukat olarak sınırları gözeterek, kadının tüm ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir zorunluluk içinde de hissedilmemelidir. Kadının ihtiyaçlarına işaret edip bu destekleri alabileceği kurumlara ya da bilgi alabileceği yerlere yönlendirilebilir.

Krizler ve acil durumlar

Kadınlar avukatlarına kriz anında başvurabilirler. Bu kriz kadının krizi olduğu gibi, yaşadığı sorunun uzmanı kendisidir. Daha önce bu tip krizlerle karşılaşmış ve çözmüş olabilir. Bunu kadına hatırlatmak kriz çözme beceri ve güçlerini tekrar kullanmasını sağlamak açısından yararlıdır. Kadınlar hakları konusunda yeterli bilgiyi avukatlarından aldıklarında, bir fiziki-ruhsal engellerinin olmadığı durumlarda, karakola veya başka bir resmi daireye kendileri başvurabilirler ve sorunlarını kendileri çözebilirler. Avukatın 7/24 her kadının ihtiyacı için hazır olması beklenmemelidir. Avukatların da bu konuda durumun aciliyetine, içeriğine göre karar verip kadınların yanında olup olmamaya hakkı vardır. Kadınlarla kurulacak açık ve şeffaf ilişki; sınırları baştan belirlemek, aranabilecekleri saatleri kadınlara söylemek ve gerekli olmadığı sürece sınırı aşmamak avukatları koruyacak ve kadın açısından da avukatla dengeli bir ilişki kurmayı sağlayacaktır. Bu amaçla acil durumların neler olabileceğini konuşmak, gerekirse bu acil durumlarda arayabileceğini kadına söylemek, ulaşamaz ise ulaşabileceği kurumların bilgilerini vermek önemlidir. Telefonun yanıtlanmadığı durumda mutlaka makul zamanda geri aramak ve bu hususu da ilk görüşmede belirtmek, örneğin “toplantı ve duruşmalarda iken telefonlara bakamıyorum. Telefonunuzu açamazsam mutlaka geri ararım. Ulaşamadığınızda konuyu kısaca mesaj olarak da yazabilirsiniz” şeklinde bilgi vermek faydalı olur.

Destek verilen kadının veya çocuğun intihar düşüncesi varsa

Şiddete maruz kalan kadınların kendilerine zarar verme düşünceleri olabilir. Bunu bazen kadınlar kendileri dile getirebilir, bazen sosyal çalışmacılar, avukatlar veya şiddet sebebiyle kadınla görüşme yapan diğer kişiler, özellikle ruhsal anlamda zorluklar yaşadığını görüp kadınlara bu konuda soru sorabilir. Eğer intihar düşüncesi söz konusuysa, risk ne boyutta olursa olsun,

kadın psikiyatriye yönlendirilmelidir. Bu aşamada kadına, psikiyatri veya hastane süreçlerini, bu yönlendirmenin onun güvenliği açısından önemini aktarmak iyi olur.

Psikiyatrist yönlendirmesinden sonra intihar riskinin boyutuna göre intihar sözleşmesi yapmak önleyici bir yöntem olabilir. Bu sözleşme sözlü ya da yazılı yapılabilir. İntihar düşüncesini ortadan kaldırmak o an mümkün olmayabilir. Burada maksat kadın ile güven ilişkisi tesis etmek ve bu ilişki süresince de kadının gerekli desteğe erişmesini planlamaktır. Sözleşme yapılırsa öncelikle psikiyatrik destek aldığından emin olmak gerekir. Ardından kadını hayata bağlayan şeyleri ortaya çıkararak güçlenmesini desteklemek, intihar düşüncesinin oluşmasında etken olan diğer koşullarla baş edebilmesi için sosyal hizmet merkezlerinden sosyal çalışmacılarla veya kadın örgütleriyle görüşmesini sağlamak ve destek/dayanışma ağlarını devreye sokmak gibi adımlar atılmalıdır.

Unutmayalım ki intihar sözleşmesi yalnızca erteleyici bir araçtır. İntiharı düşünen kadınlar mutlaka ruhsal destek alabileceği yerlere yönlendirilmelidir.

Bir çocuk intihar düşüncesini dile getiriyorsa hiçbir risk alınmamalıdır! Hemen çocuk-ergen psikiyatristi, çocuk psikoloğu ve eğer çocuğu takip eden sosyal çalışmacı varsa bu kişiye yönlendirme yapılmalıdır. Süregiden bir velayet davası varsa, kimi zaman kadınlar çocuklarının psikolojik veya psikiyatrik destek almasının dava sürecinde olumsuz etkileri olabileceğini düşünebilir ve yaptığınız yönlendirmeleri dikkate almayabilir. Bu aşamada kadına çocuğunun intihar riski var ise, psikiyatrik desteğin ve çocuğun düzenli takibinin hayati olduğunun önemi aktarılmalıdır.

Çocuğa yönelik ihmal/istismar durumlarında bunu ciddiye almak ve bildirimde bulunmak gerekir.

Bir çocuğun istismara maruz kaldığına tanık olmak, bunu duymak veya avukatın bu konuda bir başvuru alması durumunda öncelikle konuyu ciddiye almak, önceliklendirmek ve bildirimde bulunmak gerekir. Eğer bir çocuk sizinle yaşadığı istismarı paylaşıyorsa abartılı tepkiler vermeden ve yönlendirici sorular sormadan sakince dinlemek gerekir. Bazen çocuğun sizinle sır olarak paylaşmak istediği konu istismar olmayabilir. Ebeveynlerin boşanma süreci, ilişki problemi ve/veya farklı nedenlerden dolayı yaşadığı ruhsal zorluklar olabilir. Yönlendirici olmadan kendini rahat ifade etmesine izin verin. Eğer çocuğun sizinle paylaştığı bir istismar ise, istismarın durdurulması ve çocuğun korunması yasal bir zorunluluktur. Eğer mümkünse istismarda bulunan ebeveyn dışında bir ebeveynin işbirliğiyle ihbar sürecini başlatmak, ebeveynin bu konudaki olası kaygılarına ilişkin bir sosyal çalışmacıdan yardım alması için yönlendirme yapmak çocuk için de güçlendirici olacaktır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, çocuk polisi ve karakollar, cumhuriyet savcıları ve çocuk izlem merkezi olan hastane ve kurumlarla iletişime geçerek ihbarda bulunulabilir. Çocuğun ihtiyaç duyabileceği destekleri, bu konuda yetki ve sorumluluğu olan görevlilerin vermesine aracı olmak önemlidir.⁵

Kadınların yönlendirilebileceği kurumlar

7/24 aranabilecek kurumlar

Polis 155 / 112

Jandarma 156 / 112

Sosyal Destek Hattı Alo 183

(yazarak ulaşılmak istenirse 0501 1830 183 WhatsApp)

Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı

0212 656 96 96 / 0549 656 96 96

444 80 86 İBB Kadın Destek Hattı

444 43 06 Ankara Barosu Gelincik Merkezi

⁵ Çocuklara yönelik ihmal ve istismarın tanımı, etkileri ve bu durumda yapılması gerekenlere dair daha fazla bilgi almak için: <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/186-cocuk-ihmalini-ve-istismarini-onlemek-elimizde-sessiz-kalma-suca-ortak-olma/>

Arama yapılamayan durumlarda akıllı telefona indirilebilen Kades uygulamasını kullanarak polisten destek istenebilir.

Ayrıca kadınlar buldukları şehirdeki Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'ne (ŞÖNİM), kadın örgütlerine, sosyal hizmet merkezlerine (SHM) ve Kaymakamlık ve Valiliklere bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına (SYDV) yönlendirilebilirler.

2. Bölüm

Temel Hukuki Pratik Bilgiler

Hem sosyal çalışmacıların hem de avukatların, kadınların haklarını, var olan yasaları, yönetmelikleri ve genelgeleri bilmesi ve hukukun pratikte nasıl işlediğine hakim olması, kadınların bu bilgilerle güçlenmesini sağlar. Böylece kadınlar, yaşayabilecekleri ayrımcılıklara ve zorluklara karşı durabilir; kendi kararlarını ve ihtiyaçlarını çekinmeden dile getirebilir. Sosyal çalışmacılar ve avukatların adli sistemi ve işleyişini iyi bilmesi, ilgili mekanizmaları zorlaması, sorun alanlarını tespit edip görünür kılması hem başvuran bir kadının özgün ihtiyacına hem de genel olarak kadınların alandaki mücadelesine önemli bir katkı oluşturur.

Bu bölümde kadına yönelik şiddetle mücadelede gerek duyulabilecek temel pratik hukuki bilgilere yer verilmektedir. Unutulmamalıdır ki yalnızca avukatlar değil sosyal çalışmacılar da kadınların hukuki süreçlerinde önemli yer teşkil ederler. Kadınların hukuki süreçlerinde temel düzeyde yönlendirici olmanın yanı sıra, sosyal inceleme raporları yazabilir, kadının davasında tanık olarak dinlenebilir ve buna benzer başka pratik çözümlerle kadınların hukuki mücadelelerine katkı sunabilirler.

6284 Sayılı Kanun

- Bu kanun kapsamında alınabilecek tedbirler ve başvurulabilecek kurumlara dair bilgiyi Erkek Şiddetini Önlemede 6284 Sayılı Kanun⁶ broşürümüzden edinebilir, kararaldim.org sitemizden dilekçe örnekleri ve pratik bilgilere erişebilirsiniz.
- Bu kanun kapsamında alınan tedbirlerin ihlali halinde whatsapp, sms vb. mesaj kayıtları, arama kayıtları, kamera kaydı, hukuka uygun ses kaydı, tanık beyanı, polis tutanağı delil olarak sunulabilir.
- Ayrıca ihlal halinde aile mahkemesine başvurulduğunda duruşma açılarak ihlal kararı verilebilmektedir.

Hukuk Davaları

Hem hukuk davaları hem de ceza davaları için öncelikle şunu belirtmek gerekiyor ki kural olarak her dava açıldığı tarihteki koşullara göre sonuçlandırılır. Örneğin, 2021 Mayıs ayında erkeğin kadını darp etmesi sonucunda evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle Haziran 2021’de dava açılırsa ve Ağustos 2021’de adamın başka kadınla birlikte olduğu tespit edilirse, bu tespit ilk davada dikkate alınmaz, koşulları varsa yeniden aldatma (zina) veya yeni bir evlilik birliğinin temelinden sarsılması davası açılarak dosyalar birleştirilebilir.

1. Boşanma Davaları

1.1. Anlaşmalı Boşanma

- Anlaşmalı boşanma davası kapsamındaki duruşmalara taraflar avukatları olsa dahi katılmak zorundadırlar.
- Anlaşmalı boşanma davası açıldıktan sonra mahkemenin 3-4 ay sonraya duruşma günü vermemesi için dava açıldıktan sonra mahkeme kalemi ile görüşmek ve duruşmayı en yakın tarihe aldırmaya çalışmak önemlidir.

⁶ <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/256-erkek-siddetini-onlemede-6284-sayili-kanun/>

- Anlaşmalı boşanma duruşmasında boşanma kararı verildikten sonra taraflar boşanmış sayılmazlar. Duruşmada verilen karara kısa karar denir. Duruşmadan sonra gerekçeli karar yazılır; gerekçeli kararın taraflara **tebliğ edilmesini istemek gerekir**. Tebliğ edildikten sonra iki hafta içerisinde istinaf yoluna başvurulmazsa boşanma kesinleşir. Bu süre de beklenmek istenmiyorsa iki tarafın gerekçeli kararı tebliğ ettikten sonra istinaftan feragat dilekçesi vererek boşanma kararını daha erken kesinleştirmeleri mümkündür.
- Resmi nikah tarihinden itibaren en az bir yıl evli kalmak gerekir. Örneğin evliliğin beşinci ayında anlaşmalı boşanma davası açılmış ise dava reddedilir. Bir sene dolmadan görünürde çekişmeli boşanma davası açarak fiilen anlaşmalı boşanma mümkündür. Örneğin, iki tanık hazır edildiğinde, davalı davayı kabul edebilir veya mahkeme davalının açık kabul beyanı olmasa dahi boşanmaya karar verebilir. Bu şekilde açılan çekişmeli görünümlü anlaşmalı boşanma davaları çok hızlı sonuçlanabilse de anlaşmalı boşanma davalarından genellikle daha uzun sürmektedir.
- Anlaşmalı boşanma davası yalnızca evlilik birliğinin temelinden sarsılması gerekçesiyle açılabilir.

1.2. Çekişmeli Boşanma

Özel Boşanma Sebepleri

a. Aldatma (Zina)

- Kanunda zina olarak geçen aldatma, evli bir kişinin resmi nikahlı eş haricinde başka biriyle cinsel ilişkiye girmesidir. Bu özel bir boşanma sebebidir. Aldatmanın kanıtlanması için otel kayıtları, fotoğraflar, tanık beyanları, telefon görüşme kayıtları vb. delil olabilir. Başka bir delille desteklenmeyen, örneğin uzun görüşme içeren telefon kayıtları gibi kayıtlar, tek başına aldatmayı ispatlar nitelikte değildir. Sadakat yükümlülüğü boşanma davası kesinleşene dek devam etmektedir.
- Aldatma eylemi öğrenildikten sonra 6 ay içerisinde dava açılmalıdır, 6 ay geçerse dava hak düşürücü süre nedeniyle reddedilir.
- Sadakat yükümlülüğü boşanma davası kesinleşene dek devam etmektedir. Örneğin, genel boşanma sebebiyle açılan bir davada boşanmaya karar verilmiş ve dosya istinaf mahkemesinde incelenmekte iken bu sırada aldatma eyleminden haberdar olduğunda, aldatma nedeniyle yeniden boşanma davası açılması mümkündür ve delillendirilirse bu dava da kabul edilir.

- Zina nedeniyle boşanmaya karar verilmesi halinde TMK.m 236/II uyarınca kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilme yetkisi verilmiştir. Bu nedenle kadının mal varlığı varsa zina eden erkeğin mal rejiminden kaynaklı alacağını azaltmak veya kaldırabilmek için bu özel boşanma sebebine dayanılması önerilir.

b. Hayata Kast, Pek Kötü ve Onur Kırıcı Davranışlar

- **Özellikle ağır şiddet uygulayan, cana kast eden ve malvarlığı olan erkeklere karşı bu özel boşanma sebebi nedeniyle dava açılması önerilebilir.** TMK. m.236/II hükmü ile hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranışlar nedeniyle boşanma durumunda hâkime kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilme yetkisi verilmiştir.

c. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme

- Türk Medeni Kanunu 162. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Buna göre: “Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.”
- Suç işleme sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için eşlerden birinin suç işlemiş olması gerekir. Bu suç küçük düşürücü nitelik taşımalı ve evliliğin devam ettiği bir safhada işlenmiş olmalıdır. Cinsel saldırı, cinsel taciz, çocuklara cinsel istismar, zimmet, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, kasten öldürme, kasten öldürmeye teşebbüs etmek, uyuşturucu ticareti yapmak küçük düşürücü suçlara örnektir.
- Evlilik sırasında teşhircilik, seks işçiliği yapmak gibi haller haysiyetsiz yaşam sürme olarak kabul edilir. Eşlerden birinin, diğerinin haysiyetsiz hayat biçimini hoşgörüle karşılaması, dayatması halinde bu sebeple dava açılrsa dahi davanın reddedilmesi gerekir.

d. Terk

- Terk nedeniyle boşanma davasına uygulamada az rastlanmaktadır.
- Türk Medeni Kanunu 164. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Buna göre “eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine

getirmemek maksadıyla diğeri terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğeri ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır”.

- Terk edilen eş boşanma davası açmadan önce aile mahkemesine başvurarak ihtar talep etmelidir. İhtar talep edebilmek için terk edildiği tarihten itibaren en az 4 ayın tamamlanmış olması gerekir. Aile Mahkemesi terk eden eşe ortak konuta dönmesi için iki aylık süre verir. Adresi tüm aramalara rağmen tespit edilemeyen eşe ihtarname ilan yapılacaktır. İlanen tebliğ son ilan tarihinden itibaren 15 gün sonra yapılmış sayılır. Yargıtay’ın yerleşik içtihatlarına göre “İhtarname gönderilerek eve davet edilen eşin bütün kusurlu davranışlarının bağışlanmış olduğu kabul edilir. Dolayısıyla terk nedenine dayalı boşanma davasında diğeri boşanma nedenleri ileri sürülerek boşanma talebinde bulunulamaz”.
- İhtarnamede davet edilen konutun adresi bildirilmelidir. Terk edilen eş baştaki 4 ay ve ihtarnamenin tebliğinden itibaren 2 ay olmak üzere, toplam 6 ay eve dönmediği takdirde terk nedeni ile boşanma davası açabilecektir.

e. Ruhsal Hastalık

- **Kusurun aranmadığı tek boşanma sebebidir.**
- Evlilikten önce ruhsal hastalığı varsa evliliğin baştan geçersiz olduğuna ilişkin bir dava (evliliğin mutlak butlanla iptali davası) da açılabilir.
- Türk Medeni Kanunu 165. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Buna göre: “Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğeri için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.”
- Ruhsal hastalık şüphesi varsa boşanmada taraf teşkilinin sağlanması için hakim re’sen (kendiliğinden, tarafların talebi olmasa dahi) sulh hukuk mahkemesine davayı ihbar eder; vasi tayini gerekip gerekmediği konusunda karar verilmesini bekler. Bu davanın açılıp sonuçlanması, heyet raporu almak vs. gibi adımlar gerektiği için zaman alabilmektedir. Vasi tayini davası sonuçlanınca yargılamaya kalınan yerden devam edilir.

- **Genel boşanma sebeplerinden olan evlilik birliğinin sarsılması ve diğer özel boşanma sebepleri de kusur ilkesine dayandığı için ruhsal hastalığı olan bir eşe karşı diğer sebeplerle boşanma davası açılmaz.** Yargıtay kararları ruhsal hastalığı olan kişinin eylemleri iradi olmadığından çekilmezliğe dayalı olarak açılan boşanma davasının reddinin gerektiği yönündedir.
- Bazı ruhsal rahatsızlıklar, depresyon, bipolar bozukluk (bu hastalığın ağırlığına göre değişebilmektedir), hafif mental retardasyon, ruhsal hastalık olarak değerlendirilemez. Bunlarla ilgili genel sebeplere dayalı boşanma davası açılabilir.
- Boşanma ruhsal hastalığı gibi bir sebeple son bulmuşsa bu takdirde çocuğun velayeti ruhsal hastalığı olan eşe verilmez.

Genel Boşanma Sebepleri:

a. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

- **Boşanma davalarında en çok başvuru, uygulamada en sık rastlanan genel sebeptir.** Güven sarsıcı davranışlar, şiddet biçimleri, eş-çocukla ilgilenmemek, bağımsız konut sağlamamak, uzun süre cinsel ilişkiye girmemek bu boşanma nedenleri arasındadır.

b. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması Sebebi ile Boşanma

- Türk Medeni Kanunu 166/4. maddesinde Kasım 2024'te yapılan değişiklikle şu şekilde hüküm altına alınmıştır: "Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir."
- Yani açılan boşanma davası reddedilmiş ve kesinleşmişse, ikinci kez boşanma davası açabilmek için kesinleşme tarihinden itibaren 3 yıl beklemek gerekir. **Fakat başka bir boşanma sebebi nedeniyle bu süre zarfında dava açılabilir.** Örneğin taraflar boşanma davası reddedildikten sonra ayrı yaşarken kadın eşi tarafından darp edildiyse bu sebebe dayanarak boşanma davası açabilir. 3 yıl bekleme kuralı ortak hayatın yeniden kurulmaması hali için geçerlidir.

1.3. Boşanma Devam Ederken Verilen Tedbirler

- Türk Medeni Kanunu'nun 169. maddesinde "Geçici Önlemler" başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre "boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır". Bunun yanı sıra 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında da tedbirler alınabilir.
- **Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınların şiddete maruz kaldıkları ilişkiden çoğunlukla yoksullaştırılmış olarak çıktıkları düşünüldüğünde bu tedbirlere başvurmak çok önemlidir. Boşanma davalarının uzun yıllar devam ettiği göz önüne alınca kadınların şiddet yaşadıkları ilişkiye geri dönmek zorunda kalmamaları ve kendilerine ait bağımsız bir hayat kurabilmeleri için bu tedbirlere başvurmak hayati önem taşır.**

a. Geçici Velayet

- Geçici velayet dava açıldıktan hemen sonra tensip zaptıyla verilebileceği gibi, mahkemece tarafların ve çocuğun yaşı gereği uygunsa pedagog/psikologla görüşmesi sonucundaki rapora göre de verilebilir. Velayet konusunda her zaman çocuğun üstün yararı dikkate alındığı için değişen koşullara göre velayet yeniden değerlendirilebilir.

b. Tedbir Nafakası: Kadın ve Çocuklar İçin

- Tedbir nafakasının başlangıç tarihi, genellikle dava tarihidir. Dava açıldıktan sonra erkek aylık nafaka adı altında ödemeler yapmışsa hakim dava tarihinden itibaren değil de örneğin, ilk duruşma tarihinden itibaren de nafakayı başlatabilir; ancak bunun için babanın/eşin talepte bulunması belge sunması gerekir.
- Nafaka (koşulları varsa) hükmün kesinleştiği tarihe kadar devam eder, duruma göre artırılabilir ya da azaltılabilir. **Kocanın işsiz olması gibi haller tedbir nafakasına hükmedilmesine engel teşkil etmez. Çocuklar için verilen tedbir/ iştirak nafakası reşit olana dek geçerlidir.** Çocuk reşit olduktan sonra eğitim hayatı devam ediyorsa yardım nafakası için kendisi dava açabilir.

- **Hakimin tedbir nafakasına hükmedebilmesi için, tarafların kusurlu olup olmamaları bir unsur olarak yer almamakta; hangisinin daha az ya da çok kusurlu olduğunun belirlenmesi yönünde bir koşul da öngörülmemektedir.**

c. Aile Konutu/Ev Eşyası Tahsisi

- Boşanma davası açıldıktan sonra eşlerin ayrı yaşama hakkı doğar. Bu nedenle aile konutunun dava süresince kime tahsis edileceği hususu düzenlenebilir. Özellikle çocuk varsa velayet verilen kadın ve çocuğun aile konutunda kalması yönünde tahsis kararı sıkça alınabilmektedir. **Şiddete maruz kalan kadınlara verilen hukuki desteklerde kadınlar için tahsis kararı almak önemlidir.**
- Tahsis kararı verilirken mülkiyetin veya kira sözleşmesinin kimin adına kayıtlı olduğuna bakılmaz. **Örneğin, kira sözleşmesi şiddet uygulayan erkeğin adına kayıtlı, ancak aile konutu kadın ve çocuğuna tahsis edildiye kirayı yine erkek öder.**
- Aile konutundaki eşyaların da tahsisi istenebilir, bu da doğal olarak aile konutunun tahsis edildiği kişiye tahsis edilmelidir.

d. Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması

- Medeni Kanununun 199. Maddesine göre “Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerektirdiği ölçüde, eşlerden birinin istemi üzerine hâkim, belirleyeceği malvarlığı değerleriyle ilgili tasarrufların ancak onun rızasıyla yapılabileceğine karar verebilir.” Bu hükme göre, eşlerden biri savurgan davranışları ve hesapsız/ ölçüsüz harcamaları ile ailenin ekonomik varlığını tehlikeye sokuyorsa (burada kastedilen örneğin, erkeğin malı/mülkü kadından habersiz satması ya da kumar oynaması vb. eylemleridir) kadına ve çocuklarına karşı mali yükümlülüklerini yerine getirmeyi ihmal ediyorsa, kadın mahkemeye başvurarak hakimin müdahalesini isteyebilir ve belirli malvarlığı değerleri ile ilgili tasarrufların kendisinin iznine bağlanmasına karar verilmesini talep edebilir.

- Delillendirme olarak aşırı harcamalara dair banka hesap hareketleri, kredi kartı ekstreleri, açılan icra takip dosyaları, makul olmayan harcamalara ilişkin varsa belgeler, habersiz ev/araba satışları gösterilebilir. Delillendirme yoksa da talepte bulunulabilir; varsa delil sunmak talebi güçlendirir.
- Medeni Kanun 199. Madde hükmü genel nitelikte düzenlenen bir tedbir hükmüdür; bu sebeple eşler bir arada yaşarken uygulanabileceği gibi eşler ayrı yaşarken ve hatta eşler boşanma aşamasındayken bile geçici önlemler kapsamında (Medeni Kanun m. 169) uygulanabilecek nitelikte bir hükümdür.
- Evlilik birliğinin ekonomik temelini sarsmasına örnek olarak, evdeki eşyaların eşlerden biri tarafından başka bir yere götürülmesi; eşin başka bir gelir getirici faaliyette bulunmayı düşünmeksizin ticari işletmesini kapatması veya uygun bir karşı değer elde etmeksizin devretmesi veya yok pahasına elden çıkarması; ailenin geçimi için gerekli birikimleri harcaması; malvarlığı değerlerini inançlı olarak bir üçüncü kişiye devretmesi veya bağışlaması ile ani ve sebebi açıklanmayan malvarlığı azalmaları sayılabilir.
- Boşanma davası açmadan açılabilen bir dava türüdür. Boşanma davası sırasında Medeni Kanun madde 169'a göre tedbir olarak istenebileceği düşünülebilir. Boşanma davası ile birlikte açıldığında tasarrufun sınırlandırılması isteği boşanmanın fer'isi niteliğinde bir istek olmadığından, yani boşanmaya bağlı tazminat, nafaka niteliğinde olmadığından ayrıca harca tabi olduğuna ilişkin kararlar mevcuttur. (Örneğin, 2. Hukuk Dairesi 2014/12536 E., 2014/23526 K.)
- Boşanma davası açıldığında gerekli bütün önlemleri kendiliğinden alma yetkisine sahip olan hakim, 199. maddedeki açık düzenleme karşısında, ancak eşlerden birinin talebi varsa diğer eşin tasarruf yetkisini sınırlandırabilir. **Bu nedenle Medeni Kanun'un 169. maddesindeki, boşanma davası sırasındaki önlemlerin resen alınması kuralı, eşlerin tasarruf yetkilerinin sınırlandırılması için etkili olmaz.**

1.4. Boşanmanın Sonuçları

a. Velayet

- Kadınlar şiddetten uzaklaşmak için plan yaparken sıklıkla çocuklarının velayetini alıp alamayacaklarını sorarlar. Şiddet uygulayan erkekler çocukların velayetini almakla tehdit ederek kadınların boşanmasını engellemeye çalışırlar.⁷ Bu nedenlerle kadınlara verilen hukuki desteklerde velayete dair doğru bilgiye sahip olmak önemlidir.
- Genellikle mahkemeler tarafından 0-8 yaş arasında çocuğun annenin ilgi ve sevgisine ihtiyacı olduğu düşünüldüğünden istisnai bir durum yoksa ve anne isterse velayet anneye verilir. İstisnalar çocuğa bakmasını engelleyecek şekilde uyuşturucu bağımlılığı, alkolizm, ruhsal hastalıklar vb. olarak ifade edilebilir. **Depresyon, anksiyete gibi ruhsal sorunlar doğrudan velayete engel değildir. Burada önemli olan kadının yaşadığı ruhsal zorlukların çocuğa bakım vermesinin önüne geçecek şekilde risk içermesi ya da kadının ruhsal işlev kayıplarıdır. Tedbiren ruhsal bir sorun nedeniyle velayet anneye verilmezse hastaneden kadının yaşadığı sorunun velayete engel olup olmadığına ilişkin rapor alınıp mahkemeye sunulabilir.**
- 8 -18 yaş arasında velayet konusunda çocuğun görüşü dikkate alınır.
- **Kadının ücretli bir işte çalışmıyor olması velayeti almasına asla engel değildir.**
- Ortak velayet çekişmeli boşanma davalarında verilmez. Anlaşmalı boşanma davalarında iki taraf da isterse verilebilir. Ortak velayet ebeveynler arasında iletişim ve işbirliği sorunları, keskin fikir ayrılıkları olması halinde çocuğu da etkileyebilecek olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle ortak velayet kararı verilmeden önce bu kararın ileriye dönük sonuçlarını iyi analiz etmek, bir avukattan gerekirse destek almak önemlidir.

b. Kişisel İlişki

- Hâkim kişisel ilişkiyi düzenlerken çocuğun özellikle sağlık ve eğitim bakımından yararlarını, tarafların yerleşim yerlerinin birbirine uzaklığını, ziyaretlerin olması gereken süre ve periyodunu göz önünde bulundurur.

⁷ <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/187-erkeklerin-siddetine-karsi-dur-yasami-degistir/>

Genellikle mahkemelerde yaş grubuna göre şablonlar kullanılır. Buna göre çocuğun 0-3 yaş döneminde anneye mutlak bağıllığının olduğu kabul edilmektedir. Bu yaş döneminde yatılı kişisel ilişki, çocuğun beslenmesini ve düzenini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sebeple mahkemeler genellikle, baba ile çocuk arasında, 3 yaşına kadar olan dönemde yatılı olarak kişisel ilişki kurmamaktadır.

- Kişisel ilişki kurulmasına dair kararlarda hakimlerin erkek şiddetinin çocuklara etkisini görmezden gelen, aile bütünlüğü ve babanın çocukla ilişkisini çocuğun üstün yararının önünde tutan kararlar veren yaklaşımlar içinde olduğu Mor Çatı tarafından sıklıkla raporlanmaktadır.⁸ **Şiddete maruz kalan kadınlara verilen hukuki destekler kapsamında yürütülen boşanma davalarında erkek şiddetinin çocuklara etkisini de etkili biçimde gösterebilmek kişisel ilişki kurulmasına dair kararlarda çocukların yararına sonuçlar elde etmeyi sağlayabilir.**
- Erkeğin şiddetine rağmen çocukla kişisel ilişki kurulmasına karar verilen durumlarda bu görüşmeleri “Çocuk Görüşme Merkezleri”nde gerçekleştirmek kadınların kişisel ilişkinin kurulduğu günlerde erkekler tarafından daha fazla şiddete maruz kalmalarının önüne geçer.

Çocuk Teslimi

30.11.2021 tarihi itibariyle çocuk teslimi icra yoluyla değil Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğüne (ADM) yerine getirilmektedir.

Yetkili müdürlük: Çocuğun yerleşim yeri müdürlüğü yetkilidir. Çocuğun yerleşim yeri değişirse müdürlük çocuğun taşındığı yerleşim yerine kendiliğinden dosyayı gönderir.

6284 sayılı Kanun uyarınca tedbir kararı varsa bu tedbirler dikkate alınarak işlemler yapılmalıdır.

Çocuğun ilam veya tedbir kararına uygun olarak teslim edilmediği takdirde çocuğu göremeyen taraf Adli Destek

⁸ <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/erkek-siddetinin-cocuklar-uzerindeki-etkisi-ve-velayete-dair-sorunlar/>

ve Mağdur Hizmetleri'ne başvurur. Talebi alan ADM her türlü iletişim vasıtasını kullanarak velayeti elinde bulunduran tarafla irtibata geçer; çocuğun müdürlük tarafından belirlenen yere getirilmesini bildirir; bu bildirim yapıldığını tutanağa bağlar. Eğer ulaşılmaz ise bu durum da tutanak altına alınır.

Velayeti elinde bulunduran tarafla irtibat kurulamaz veya velayet sahibi çocuğu getirmeyeceğini beyan ederse yahut belirlenen yere getirmezse müdürlük, çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair bir teslim emri gönderir.

Teslim emrine karşı 1 hafta içerisinde itiraz edilebilir.

Örneğin kişi çocuğu zaten göstermiş olduğunu, teslim emri gönderilmesinin haksız olduğunu ileri sürebilir.

Teslim emrinden sonra haklı bir mazereti varsa teslim gününden önce müdürlüğe bildirimde bulunarak çocuğun müdürlükçe alınmasının talep edilmesi gerekir. Bu durumda lehine kişisel ilişki kurulan taraf da hazır bulundurulur; çocuk müdürlük tarafından alınarak kişisel ilişki kurulan tarafa teslim edilir.

Müdürlüğün belirlediği yere getirilen çocuk hak sahibine (kişisel ilişki tesis edilen tarafa) teslim edilir. Hak sahibine; ilam veya tedbir kararında belirtilen **sürenin bitiminde çocuğu belirlenen yere getirmek zorunda olduğu, çocuğu getirmez veya kendisinden kaynaklanmayan makul sebepler hariç olmak üzere geç getirirse disiplin hapsiyle cezalandırılacağı, hakkında suç duyurusunda bulunulacağı hususu tutanağa bağlanarak tebliğ edilir.** Çocuk belirlenen yere getirilmezse hak sahibi hakkında müdürlük tarafından suç duyurusunda bulunulur ve müteakip süreç hakkında yükümlü bilgilendirilir.

Teslim emri velayeti bulundurana teslim saatinden en az 48 saat önce çocuğu teslim almaya geleceğini müdürlüğe yazılı olarak, elektronik ortamda veya başvuru

aşamasında beyan ettiği iletişim kanalıyla bildirmek zorundadır. Hak sahibinin bildirimde bulunmadığı veya gelemeyeceğini bildirdiği hâllerde bu husus ve çocuğu emirde belirtilen yere getirme zorunluluğu tutanak altına alınır. **Haklı bir mazeret olmaksızın art arda 2 kez veya bir yıl içerisinde 3 kez gelmezse müdürlük tarafından dosyanın işlemde kaldırılmasına ve teslim emrinin hükümsüz hâle gelmesine karar verilir.** Bu karar taraflara tebliğ edilir.

Teslim emrinin tebliğinden sonraki dönemde velayet sahibi, en az 1 yıl boyunca, emrin gereğini usulüne uygun bir şekilde yerine getirir ve müteakip dönemde de kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararına uygun olarak hareket edeceğini taahhüt ederse müdürlük ilgili uzmanın kanaatini de alarak dosyanın işlemde kaldırılmasına ve teslim emrinin hükümsüz hâle gelmesine karar verebilir.

Velayet sahibinin teslim emrine aykırı ilk hareketinde müdürlük yükümlü hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmasını aile mahkemesinden talep eder.

c. Maddi-Manevi Tazminat

- **Maddi tazminat** boşanma nedeniyle mevcut ve beklenen menfaatlerin kaybedilmesi neticesinde doğan bir tazminat türüdür. Burada mal rejiminin tasfiyesinden kaynaklı alacaklar kastedilmemektedir.
- Maddi tazminatın yüksek çıkabilmesi için eşin gelir durumu, malvarlığı araştırması, dava devam ederken mirasçı olduysa intikal eden malların araştırılması vb. taleplerde bulunmak önemlidir.
- Mevcut menfaat, eşlerin evlilik sırasında evlilik birliğinin giderlerine katılma ve eşine yardımcı olma yükümlülüğü olarak ifade edilebilir. Boşanmadan sonra bu menfaat kaybolacaktır. Örneğin iki kişi evin giderlerini karşılarken artık tek kişi karşılayacaktır ve giderler ikiye katlanacaktır.

- Beklenen menfaatler, henüz doğmamış fakat evlilik birliği devam etse büyük bir olasılıkla doğacağı düşünülen menfaatlerdir. Eşin ölümü halinde mirasçı olma, bir yardım sandığında yararlanabilecekken yararlanamama gibi örnekler verilebilir.
- **Maddi tazminata hak kazanılabilmesi için boşanmaya yol açan olaylarda kişinin ya tamamen kusursuz olması ya da kusur var ise bunun diğer tarafın kusurundan az olması şarttır. Bu nedenle şiddet uygulayan eşin tüm şiddet eylemlerini açıkça betimlemek ve ispata yarar yazılı delillerle birlikte tanık ifadelerine başvurmak önemlidir. Mahkemelerin kadın aleyhine cinsiyetçi yorumlarla kusur atfetmesinin önüne geçebilmek için eşin cinsiyetçi boşanma iddialarına karşı Anayasa ve CEDAW gibi sözleşmelere atıfla ve varsa kadın lehine olabilecek Yargıtay kararlarını sunmak önemlidir.**
- Eşlerin eşit kusurlu olmaları halinde kanunda belirtilen diğer koşulların olması kaydıyla yoksulluk nafakası istenebilir; maddi tazminata hükmedilmez.
- Boşanmadaki kusur oranları, evliliğin süresi, tarafların ekonomik durumları, tazminat ödemesine karar verilen tarafın ödeme gücü göz önünde bulundurularak maddi tazminat miktarı belirlenir. Maddi tazminat, toptan ödenebileceği gibi, irat şeklinde de ödenmesine karar verilebilir. (Medeni Kanun 176. Madde)
- Boşanma davası kesinleştikten sonra maddi tazminata faiz işlemeye başlar.
- Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan **manevi tazminat** olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.
- Uygulamada gerekçesi açıklanmadan, şablon kararlar şeklinde maddi ve manevi tazminata hükmedilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların hayatı, fiziksel ve ruh sağlığının olumsuz etkilenmesi, kişilik haklarının saldırıya uğraması, şiddet nedeniyle yaşanan acı ve ızdıraba vurgu yapmak, evlilik nedeniyle işi bırakmak gibi fedakarlıklara katlanmış olmak, yeniden bir hayat kurmanın zorluğuna dikkat çekmek vb. manevi tazminatın belirlenmesinde önemlidir.
- Tazminat isteyen kusursuz ya da az kusurlu olmalıdır. Tazminat istenen taraf kusurlu olmalıdır.

- Manevi tazminat miktarı belirlenirken hâkim hakkaniyet ilkesine göre fiilin ağırlığı ile neticesini birlikte değerlendirecektir. Manevi tazminat isteyebilmek için boşanmaya sebep olan olaylarda kişilik hakları zedelenmiş olmalıdır.
- **Kişi manevi tazminat talebini dava dilekçesiyle veya cevaba cevap dilekçesi ile talep edebilir; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler.**
- **Davacının cevap dilekçelerinde yer almayan ilk defa tahkikat aşamasında ileri sürülen, yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat isteği, talep sonucunun genişletilmesi niteliğindedir. Davalı muvafakat ederse sorun olmamaktadır.**
- **Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde maddi ve manevi tazminat, yoksulluk nafakası ayrı bir dava açmak üzere talep edebilir. Boşanmadan sonra açılan yoksulluk nafakası, maddi-manevi tazminat davası nispi harca tabidir! Görevli mahkeme Aile Mahkemesi, yetkili mahkeme davalının ikamet adresinde bulunan Aile Mahkemesidir. Manevi tazminatın miras yoluyla başkasına devredilmesi mümkün değildir.**

d. Yoksulluk Nafakası

- Boşanma davası süresince eş lehine verilen tedbir nafakası kararın kesinleşmesiyle birlikte yoksulluk nafakası adını alır.

Yoksulluk nafakası kural olarak süresiz olup ancak şu hallerde sona erer:

- Alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ile kendiliğinden kalkar.
- Taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar.
- Alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşamaması halinde kalkar.
- Mahkeme kararıyla kaldırılır.

- Yoksulluğunun ortadan kalkması halinde Mahkeme kararıyla kaldırılır.
- Haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

e. İştirak Nafakası

- Boşanma davası süresince çocuk/lar lehine verilen tedbir nafakası, kararın kesinleşmesiyle birlikte iştirak nafakası adını alır.

2. Mal Rejiminin Tasfiyesi Davası

- 01.01.2002 tarihinden sonra geçerli olan yasal mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimidir.
- 01.01.2002 tarihinden önce evlenmiş olan eşler için 1 Ocak 2002 tarihine kadar tabi oldukları mal rejimi devam eder.
- Eşler, aralarında yapacakları mal rejimi sözleşmesi ile, seçimlik mal rejimi olarak mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimlerinden birini seçebilirler.
- **Yasal mal rejiminin başlaması** 2002'den önce yapılmış olan mevcut evliliklerde 1 Ocak 2002 tarihi, bu tarihten sonraki evliliklerde evlilik tarihi, eşler arasında var olan seçimlik mal rejimden vazgeçmeleri halinde noterde sözleşmenin yapıldığı tarihtir.
- **Yasal mal rejiminin sona ermesi** eşin ölümü durumunda ölüm tarihi; evliliğin iptal edilmesi veya boşanma ile sona ermesi durumunda davanın açıldığı tarih; ölümüne kesin gözüyle bakılan bir şekilde kaybolan eşin nüfus kütüğüne ölü kaydının düşüldüğü tarih; başka bir mal rejiminin kabulü durumunda noterde sözleşmenin yapıldığı tarih; hakim kararıyla mal ayrılığına dönüştürme durumunda davanın açıldığı tarihtir.
- **Yasal mal rejiminde eşlerin malları:** edinilmiş mallara katılma rejimi, eşlerin edinilmiş malları ve kişisel malları ayırımına dayanır. eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen malların, onların payli mülkiyetinde sayılacakları kabul edilmektedir.

- Yasal mal rejimi süresince eşlerin edindikleri mallar kural olarak **“Edinilmiş Mal”** olarak kabul edilir **(md.222/3)**.
- Mal rejiminin tasfiyesinden doğan davalar boşanmanın eki niteliğinde değildir. Boşanma davasında talep edilmesi halinde ayrılır ve boşanma kesinleştikten sonra görülmeye başlanır.
- Boşanma davasıyla aynı zamanda açıldığı takdirde diğer eş adına kayıtlı edinilmiş mallara tedbir konarak satışı önlenebilir.
- **Katkı payı alacağı**, 2002 öncesi mal ayrılığının geçerli olduğu dönemde Yargıtay kararlarıyla kabul edilmiş bir alacak hakkıdır.
- Kural olarak, 743 sayılı TKM'nin 170.maddesi uyarınca mal ayrılığı rejiminin geçerli olduğu dönemde edinilen taşınmazlara, mal varlıklarına katkısının olduğunu iddia eden eşin para veya parayla ölçülebilen maddi bir değer katkısı olarak yapıldığını kanıtlaması gerekmektedir. Katkı payı alacağı davasında davanın açıldığı tarihteki değer esas alınır.
- **Katılma alacağı** edinilmiş olan malvarlığı değerlerinde (eklenecek değerler ve denkleştirmeler hesaplandıktan sonra) ortaya çıkan artık değer yarısına denir. Katılma alacağı, kanundan kaynaklanan bir alacak türüdür. Bu sebeple eşlerden birinin çalışıp çalışmaması veya eşlerin kazancının miktarı gibi konuların bu alacak türü bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Eşlerden birinin mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğer eşin rızası olmadan, olağan hediyeler dışında yaptığı karşılıksız kazandırmalar ile bir eşin mal rejiminin devamı süresince diğer eşin katılma alacağını azaltmak kastıyla yaptığı devirler **“eklenecek değerler”** olarak isimlendirilmektedir. Bu değerlerin malvarlığına dahil edilmesi gereklidir. Bir eşin kişisel mallara ilişkin borçları edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçları kişisel mallarından ödenmiş olabilir. Tasfiye sırasında talep halinde bu hususların hesaplanmasına **denkleştirme** denilmektedir.
- Eklenecek değerler eklendikten ve denkleştirme de yapıldıktan sonra ortaya çıkan miktar üzerinden, bu mallara ilişkin borçların çıkarılması gerekir. Bu borçlar çıkarıldıktan sonra ortaya çıkan miktar, **“artık değer”** olarak isimlendirilmektedir. Burada ortaya çıkan artık değer yarısı, diğer eşin katılma alacağıdır. Burada ortaya çıkan artık değer yarısı, diğer eşin katılma alacağıdır. İlgili malvarlığının karar tarihine en yakın tarihteki rayiç değeri üzerinden alacak belirlenir ve karar tarihinden itibaren faiz yürütülür.

- Mal rejiminin sona erdiği sırada yani boşanma davasının açıldığı sırada mevcut olan mallar tasfiye edilir, boşanma davası açıldıktan sonra edinilen veya boşanma davası açılmadan evvel mevcut ancak boşanma davası açıldığı esnada mevcut olmayan mal varlıkları kural olarak dikkate alınmaz.
- Katılma alacağında zamanaşımı süresi 10 yıldır.

Katılma alacağının hesaplanması

Arsa, araba, ev, banka hesapları, ev eşyaları, şirket hisseleri gibi varlıkların hepsi ortak edinilmiş mal gibi değerlendirilecek; bunlardan kişisel mal olanlar çıkarılacaktır

Kişisel mallar şunlardır:

- Kişisel mala özgülenen eşya (cep telefonu, altın bilezik, kolye gibi)
- Evlilik öncesi edinilen mallar
- Miras yoluyla edinilen mallar
- Manevi tazminat alacakları
- Şans oyunlarından elde edilen gelirler
- 1.1.2002 tarihi öncesinde edinilen mallar
- Banka kredisi ile alınan ve boşanma dava tarihinden sonra da ödemeleri devam etmekte olan malvarlıkları bakımından Yargıtay'ın belirlediği hesap yöntemlerine göre katılma alacağı belirlenir.

3. Velayetin Değiştirilmesi Davası

- **Boşanma kesinleştikten sonra velayet verilen tarafa karşı açılan bir dava türüdür. Çocuk 18 yaşına gelinceye kadar koşulları varsa her zaman açılabilir. Bu davalarda aile mahkemesi görevlidir.** Boşanma devam ederken de velayetin değiştirilmesi talep edilebilir ancak bu yeni dava açarak değil mevcut boşanma dosyası kapsamında istenir.

- Mahkeme belli yaşın üstündeki çocukların velayetini düzenlerken çocuğu dinlemekle ve velayet konusundaki görüşünü sormakla yükümlüdür. Yargıtay uygulamasına göre çocuğun idrak yaşı 8 yaş veya üstüdür. 8 yaş veya bu yaşın üzerinde olan çocukların görüşü alınmadan velayetin düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kaldırılması mümkün değildir.

4. Kişisel İlişkinin Değiştirilmesi-Kaldırılması Davası

- Mahkemece verilen Kişisel ilişki kararı gereğince erkeğin çocuğu gördüğü zamanlarda çocuğa şiddet uygulaması, çocuğa karşı cinsel istismar suçu işlenmesi , çocuğun sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atmak, çocukla ciddi şekilde ilgilenmemek, çocuğun huzurunu bozmak gibi durumlarda kişisel ilişkinin kaldırılması, duruma göre değiştirilmesi davası açılabilir. Kişisel ilişkinin kaldırılması mahkemelerce son çare gibi değerlendirildiğinden şiddeti, istismarı, ihmali mümkün olduğunca belgelemek ve davada tanık göstermek önemlidir. Eğer çocuk idrak etme çağında ise kişisel ilişkinin kaldırılması davasında çocuğun da görüşü alınır.
- Erkeğin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun üstün yararı esas tutulmalıdır. Fakat güncel duruma baktığımızda hakimlerin erkek egemen ve aileci yaklaşımları nedeniyle çocuğun üstün yararı ilkesi erkeğin şiddetinin çocuğa olan etkileri göz önüne alınmadan yorumlanabilmektedir. Buna karşı hazırlıklı olmak, kadına uygulanan şiddetin çocuklar üzerinde de etkisi olduğunu bilmek gerekir.
- Kişisel ilişki kurulurken kişisel ilişki hakkı tanınan ebeveynin koşulları, yaşadığı ülke ya da şehir, tatil günleri gibi hususlar da dikkate alınır. Yargıtay kararlarında da düzenlendiği üzere, kişisel ilişki kararı verilirken çocuğun ebeveynin yanında yatılı olarak kalması esastır. Ancak özellikle 3 yaşın altındaki çocuklar için velayet anneye verilmiş ise genellikle babayla yatılı ilişki tesis edilmez. Bu nedenle örneğin yatılı ilişki kurulmamış bir çocuğun 3-4 yaşını geçmesiyle beraber yatılı ilişki tesisi için dava açılabilir ya da şehir dışına taşınma nedeniyle değişiklik istenebilir.
- Bu davalarda görevli mahkeme aile mahkemesidir.

5. Nafakanın Artırılması Davası

- Boşanmada hükmedilen nafakanın artırılması için her zaman aile mahkemesi nezdinde dava açılabilir. Genellikle boşanma kararlarında talep

edilmişse yıllık ÜFE ortalaması oranında artış belirlenmektedir; ama belirlenmemişse nafaka yükümlüsünün gelirinde önemli bir artış yoksa açılan davada yıllık ÜFE ortalaması oranında artış dikkate alınır. Nafaka yükümlüsünün geliri herhangi bir nedenle artarsa bu durum da nafaka artışında dikkate alınır.

6. İddet Süresinin Kaldırılması Davası

- İddet süresi 300 gündür. Boşanma davası kesinleştikten sonra kadınlar 300 gün boyunca evlenememektedir. Kadının doğum yapması durumunda bu süre sona erer.
- Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün geçmeden doğan çocuğun babası aksi ispat edilene kadar boşanılan koca sayılacaktır. (TMK m. 285/1). Burada yapılması gereken çocuğun önceki kocanın nüfusa kaydettirilmesi, sonrasında da soybağının reddi davası açılmasıdır.
- Bu davalarda görevli mahkeme aile mahkemesidir. Yetkili mahkeme de kadının yerleşim yeri mahkemesidir. Bu davalar hasımsız açılır.
- İlgili TMK madde 132'ye göre "kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi kaldırır."
- Kadının boşandıktan sonra 300 gün içerisinde evlenmek istemesi halinde dava açması gerekir. Kadın hamile olmadığını kanıtlayan rapor ile mahkemeye başvurmalıdır.
- Kadın başka birinden hamile kalmışsa, yeniden evlenebilmesi için bu sürenin bitmesini beklemekten başka çare yoktur.
- İddet müddetinin kaldırılması davası ile bu süre kaldırılmışsa kararın tebliğ edilerek kesinleşmesini bekleme gereği yoktur; söz konusu ilam yeniden evlenmek için yeterlidir.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi iddet süresinin özel hayata saygı ve ayrımcılık yasağını ihlal ettiğine dair verdiği karara⁹ dilekçelerde atıf yapılması yararlı olacaktır.

9 <https://www.kahdem.org.tr/kadinlar-icin-300-gunluk-bekleme-suresi-ayrimcilik-aihm-karari/#:~:text=%E2%80%9CEvlilik%20sona%20ermi%C5%9Fse%2C%20kad%C4%B1n%2C,h%C3%A2llerinde%20mahkeme%20bu%20s%C3%BCreyi%20kald%C4%B1r%C4%B1r.%E2%80%9D>

7. Babalık Davası

- Maddi tazminat ve nafaka bu davayla istenebilir. Manevi tazminat bu davayla istenemez, istenirse dava ayrılır; ayrıca koşulları varsa asliye hukuk mahkemesinde manevi tazminat için dava açılmalıdır.
- Bu davalarda görevli mahkeme Aile Mahkemesidir.
- Eğer çocuk başka birine, örneğin biyolojik babasına değil de baba olmadığı durumlarda kadının babasına soybağı ile bağlı ise, ilk önce soybağının reddi davası açılarak bu bağ kaldırılmalı sonra babalık davası açılmalıdır.
- **Evlilik dışı çocuğun velayeti kural olarak annededir.** Baba çocuğu nüfusta tanısa dahi velayete ortak olamaz. Medeni Kanun madde 337'e göre "ana ve baba evli değilse velâyet anaya aittir. Ana küçük, kısıtlı veya ölmüş ya da velâyet kendisinden alınmışsa hâkim, çocuğun menfaatine göre, vasi atar veya velâyeti babaya verir".
- Kadın ve çocuk davayı birlikte açabilecekleri gibi ayrı ayrı da açabilirler. Çocuk küçük ise kayyım ile temsil edilir. Bu davada davacı tarafta kadın veya çocuk davalı tarafta ise erkek bulunur. Erkek ölmüş ise dava mirasçılarına karşı açılabilir.
- Babalık davası, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilir. Kadının dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçince düşer. Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir. Davayı çocuğun açması durumunda bir süre sınırlaması yoktur.
- Kadın, babalık davası ile birlikte erkek (veya erkeğin mirasçılarından) doğum giderleri, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri ve gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderleri talep edebilir. Çocuk ölü doğmuş olsa bile hâkim, bu giderlerin karşılanmasına karar verebilir.
- Üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca kadına yapılan ödemeler, hakkaniyet ölçüsünde tazminattan indirilir.
- Kadınlar bu davada çocuk için tedbir ve iştirak nafakası da isteyebilirler.
- Taraflar herhangi bir talepte bulunmasa bile hâkim, soybağının ispat edilmesi bakımından DNA tespiti için doku ya da kan örneği istenmesi

gibi bilimsel yollara başvuracaktır. Hâkimin re'sen vereceği bu karara karşı taraflarca, somut bir tehlike meydana getireceği ispatlanmadığı müddetçe karşı çıkılması mümkün değildir. Aynı zamanda baba eğer kan veya doku örneği vermemekte ısrarcı olacak olursa hâkim, DNA'nın zorla alınmasına karar verebilir.

8. Evliliğin İptali Davası

Şu hallerde evliliğin iptali davası açılabilir:

1. Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması (örneğin çift vatandaşlığı bulunan eşlerden birinin yurtdışında yaşadığı ülkede başka bir evliliğinin olması ve bunun Türkiye'de kayıtlı olmaması gibi),
2. Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması,
3. Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede ruhsal hastalığı bulunması,
4. Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması.

Ceza Davaları

Soruşturma ve kovuşturmada bazı suçlar için ücretsiz avukat desteğine başvurulabilirsiniz. CMK 234/3'te mağdur ile şikayetçinin hakları düzenlenmiştir. Buna göre **cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında** ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda,-baro tarafından avukat görevlendirilmesini isteyebilirsiniz.

1. Nafaka Yükümlülüğünü İhlal Davası

- Bu davalarda görevli mahkeme İcra Ceza Mahkemesi'dir. Yetkili mahkeme ise icra takibinin yapıldığı yer mahkemesidir.
- Bu konuda dava açmadan önce mutlaka nafakaların tahsili için icra takibi yapılmış olması gereklidir. İcra takibinde gösterilen birikmiş na-

fakalar için ceza çıkmamaktadır. İşleyecek nafakalar yönünden borçluya tebligat yapıldıktan sonra en az bir aylık nafaka ödenmez olursa şikâyet yapıldığında ceza çıkar. Şikâyet hakkı, en fazla 3 aylık nafaka için yapılabilmektedir.

Örneğin Ocak ayında icra takibi yapıldığını ve Ocak ayında borçluya tebligat yapıldığını varsayalım; Şubat-Mart-Nisan-Mayıs-Haziran-Temmuz aylarında yapılması gereken ödemeler yapılmadığında, Temmuz ayında yapılan şikâyette Şubat-Mart-Nisan aylarına ilişkin nafakalara ilişkin şikâyet süresi zamanaşımına uğramış olacağından yalnızca Mayıs-Haziran-Temmuz ayları için ceza çıkacaktır.

- Nafaka ödememe suçunun cezası tazyik hapsidir. Hapisten kurtulmak için kararda belirtilen aylara ilişkin nafakaların ödenmesi gerekir. Ödeme yapılmaz ise her ödenmeyen ay için ayrı ayrı şikâyet yapılabilir.

2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam veya Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet

Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)madde 41/F uyarınca;

Çocuk teslimine dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin teslim emrine aykırı hareket edenler ile emrin gereğinin yerine getirilmesini engelleyenler, bir ay içinde yapılacak şikâyet üzerine, fiil suç teşkil etse dahi, üç aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır. Görevli ve yetkili mahkeme, işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesidir.

- Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin teslim emrine aykırı hareket edenler ile emrin gereğinin yerine getirilmesini engelleyenler, bir ay içinde yapılacak şikâyet üzerine, üç günden on güne kadar disiplin hapsiyle cezalandırılır.
- Kişisel ilişki kurulması için kendisine çocuk teslim edilen hak sahibi, ilam veya tedbir kararında belirtilen sürenin bitiminde çocuğu belirlenen

yere getirmeyse, bir ay içinde yapılacak şikâyet üzerine, fiil suç teşkil etse dahi, üç aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır.

- Mahkeme tarafından verilen ilâm veya tedbir kararına rağmen velayet sahibi, çocuğu kendi rızasıyla ilâma veya tedbir kararına uygun olarak teslim etmezse veya kişisel ilişki kurulmasına aykırı hareket eder veya engel olunursa, kişisel ilişki tesis edilen diğer ebeveyn ÇKK m. 41/B veya m. 41/C çerçevesinde ilâm veya tedbir kararının yerine getirilmesini adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğünden talep edebilir. Diğer ebeveynin müdürlüğe yapacağı başvuru, yaptırımın uygulanması açısından tek başına yeterli değildir. Maddede öngörülen yaptırımın uygulanması için velayet sahibinin, “teslim emrine aykırı hareket” etmiş olması da bir şart olarak arandığından, velayet sahibine teslim emrinin gönderilmesi gerekmektedir.
- Velayet sahibi, teslim emrinde müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte çocuğu emirde belirtilen yere getirmeyse veya haklı mazereti nedeniyle getirememeye durumunu bildirip müdürlükçe alınmasını talep etmezse, teslim emrine aykırı hareket etmiş olur.
- Örneğin çocuğu teslim almak için müdürlükçe adrese gidildiğinde çocuğun gizlenmesi, kaçırılması veya adreste kasıtlı olarak bulundurulmaması yahut tekrar kaçırılması gibi davranış şekillerinde teslim emrine aykırı hareket etme gerçekleşmiş olur.

3. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması

- Bu suçlarda fail çocuğun velayet hakkı elinden alınmış anne-babası ve çocuğun üçüncü dereceye kadar olan akrabalarıdır. Çocuğun, akrabalık bağı olmayan üçüncü kişiler tarafından veya üçüncü dereceden daha uzak akrabalar tarafından kaçırılmış olması durumunda bu suça göre yargılama yapılamayacaktır. **Evlilik dışında doğan çocuğun babası, çocuğu kadının yanından kaçırır veya çocuğu alıkoyarsa, madde 234'e göre değil, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun düzenlendiği TCK m. 109'a göre cezalandırılacaktır.**
- **Velayet hakkını elinde bulunduran kişi bu suçun faili olamaz. Taraflar evliyse ve boşanma davası açılmamışsa velayet ortaktır (boşanma davası açıldıktan bir müddet sonra geçici velayete karar verilecektir). Bu durumda anne-babadan biri çocuğu alıp bir yere gider ve beklenen zamanda gelmezse çocuk kaçırma nedeniyle yapılan şikâyet takipsizlik kararı ile sonuçlanacaktır.**

- **Çocuğu ortak velayet sahibi taraf kaçırmış ise yapılacak iş mahkemeye başvurarak geçici velayetin talep edilmesidir. Boşanma davası ile geçici velayet istenebilir. Boşanma davası açmak istemeyen taraf Medeni Kanun 197. Maddesi gereği mahkemeden velayet konusunda geçici karar verilmesini isteyebilir. Mahkeme ancak geçici velayeti verdikten sonra kişisel görüş tesis edecektir, bu karardan sonra teslim edilmezse çocuk kaçırma-çocuk teslim etmeme suçları oluşabilir.** Geçici velayet hallerinde, Yargıtay'ın geçici velayeti alamayan ebeveynin belirli kişiler tarafından çocuğun kaçırılması veya alıkonulması suçunun faili olabileceği yönünde kararları mevcut.

4. Cinsel Suçlar

a. Cinsel Taciz

- Bir kişinin cinsel amaçla bir başka kişiyi bedensel herhangi bir temasta bulunmadan sözlü, yazılı fiillerle veya beden hareketleriyle rahatsız etmesidir. Laf atma, uzaktan öpücük atma, istenmeyen cinsel içerikli mesaj yazma, cinsel organ gösterme cinsel tacize örnek olarak verilebilir.
- **Şikayete bağlı bir suçtur. Şikayet süresi fiilin öğrenildiği tarihten itibaren 6 aydır.** Görevli mahkeme, Asliye Ceza Mahkemesidir. Yetkili mahkeme, olayın olduğu yere bağlı Asliye Ceza Mahkemesidir.
- **Bedensel temas varsa basit cinsel saldırı ve sarkıntılık suçlarından birine girer.**

b. Cinsel Saldırı-Sarkıntılık

- Basit cinsel saldırı suçu, mağdurun bedenine cinsel ilişki düzeyine varmayan seviyede temasta bulunmaktır. Basit cinsel saldırı suçunun en hafif şekline "sarkıntılık suçu" denilmektedir (TCK 102/1). Örneğin, rızası dışında bir kimseyi öpmek, dokunmak vb. gibi davranışlar sarkıntılık suretiyle basit cinsel saldırı suçu olarak kabul edilir. Cinsel ilişki seviyesine varmayan davranışlar belli bir yoğunluk ve süreklilik arz ettiğinde basit cinsel saldırı suçunun sarkıntılık düzeyini aşan daha ağır şekli meydana gelir.
- **Şikayete bağlı bir suçtur. Şikayet süresi fiilin öğrenildiği tarihten itibaren 6 aydır. Şikayet süresi geçirilirse hak düşürücü süre nede-**

niyle yapılan şikayet hakkında takipsizlik kararı verilecektir. Görevli mahkeme, Asliye Ceza Mahkemesidir. Yetkili mahkeme, olayın olduğu yere bağlı Asliye Ceza Mahkemesidir.

- **Sarkıntılık suçuna vücut veren hareketlerden Yargıtaya yansımış örnekler şöyledir: yanaktan öpmek,** eteğini veya diğer giysilerini üzerinden indirmeye çalışmak, cinsel amaçla elini/belini/omzunu tutmak, sarılarak “seni seviyorum” demek, ensesinden öpmek, kalçasına veya bacaklarına, bacak arasına dokunmak, cinsel organına dokunmak, göğüslerini okşamak, vücuduna sürtünmek, özellikle toplu taşıma araçlarında kadının vücuduyla cinsel amaçlı temasta bulunmak.

Basit cinsel saldırı suçunun aşağıdaki hallerde işlenmesi halinde suç şikayete tabi değildir; ve TCK 102/1'e göre verilen cezalar yarı oranında artırılır.

- Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
- Kamu görevinin, vesayet veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
- Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş, evlat edinen veya evlatlık tarafından,
- Silahla veya birden fazla kişi tarafından birlikte,
- İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle, işlenmesi hâlinde.

c. Nitelikli Cinsel Saldırı (Tecavüz)

- Cinsel saldırının, vücuda vajinal, anal veya oral yoldan organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi halidir.
- **Şikayete bağlı değildir resen soruşturulur; yani şikayet için belirli bir süre yoktur. Dava zamanaşımı süresi içerisinde (15 yıl) şikayetçi olmak mümkündür. Mümkünse en kısa zamanda şikayetçi olmak da-**

vanın olumlu sonuçlanmasını etkileyebilmektedir. İstisnası eşe karşı işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikâyetine bağlıdır. Bu durumda 6 ay içinde şikayetçi olmak gerekir aksi halde hak düşürücü süre nedeniyle takipsizlik kararı verilir.

- Görevli mahkeme, Ağır Ceza Mahkemesidir. Yetkili mahkeme: olayın olduğu yere bağlı Ağır Ceza Mahkemesidir.
- **Delillendirme: Mümkünse hemen yıkanmadan şikayetçi olmak, karakol vasıtasıyla hastaneye giderek iç çamaşırını, vücutta kalan salgıların tespitini sağlamak, olayla ilgili varsa kamera kaydı, ses kaydı bunları hemen muhafaza etmek, mesajlar vs. sunmak önemlidir.** Üzerinden zaman geçtiyse psikolojik etkiler için psikolog veya adli tıp anabilim başkanlıklarından rapor almak, tanık dinletmek (ruh halinin değiştiğine ilişkin tanıklıklar olabilir), HTS-GPRS kayıtları, destek alınan kurumların vereceği raporlar delil olarak düşünülebilir.

d. Cinsel İstismar

- Cinsel istismar suçları açısından çocuk kavramını üç ayrı kategoride ele alınmaktadır:

15 yaşını tamamlamamış çocukların cinsel istismarı,

15 yaşını tamamlamış olmakla birlikte kendisine yönelen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş çocukların cinsel istismarı,

15-18 yaş grubunda olan çocukların, sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak cinsel istismarı.

- 15 yaşını tamamlamamış çocuklar açısından mağdurun fiile rıza göstermesinin hiçbir önemi yoktur.
- 15 yaşını tamamlamamış çocukların cinsel istismara rıza göstermesi, yani fiili kendi isteğiyle yaptığını kabul etmesi failin cezalandırılmasını engellemez.
- Cinsel istismar suçunda dava zamanaşımı 15 yıldır. Ancak TCK 66/6 maddesi gereğince zamanaşımı çocuklara karşı üstsoy veya çocuklar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kişiler tarafından işlenen suçlarda **çocuğun 18 yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.**

Yani çocukken cinsel istismara maruz kalan kişiler açısından dava zamanaşımı süresi 18 yaşını doldurduktan sonra başladığından 33 yaşını doldurduğu tarihe kadar şikayetçi olduğunda dava açılması mümkündür. Bu düzenleme 2005 ve sonrasında gerçekleşen olaylara ilişkindir. TCK 2005'te yürürlüğe girdiği için bu böyle belirlenmiştir. Önceki Ceza Kanununda böyle bir hüküm bulunmadığından 2005 öncesi gerçekleşen olaylar hakkında dava zamanaşımı olay tarihinden itibaren işlemeye başlamaktadır.

- **Basit cinsel istismar/sarkıntılık:** çocuğun vücudu üzerinde gerçekleştirilen, cinsel arzuları tatmin amacına yönelik ve fakat tecavüz düzeyine varmayan cinsel davranışlar sergilenmesi ile oluşur. Sarkıntılık suretiyle cinsel istismar suçu yukarıdaki bilgiler ışığında mağdurun çocuk olması halidir.
- Sarkıntılık suretiyle cinsel istismar suçunun **faili de yaşı küçük çocuk ise, suç şikayete bağlı suçlardandır.** Mağdurun velisi veya vasisi şikayetçi olmadıkça soruşturma yapılmaz. Mağdurun velisi veya vasisi, şikayet hakkını suçun işlenmesinden itibaren 6 ay içinde kullanmalıdır. Bu durum dışında, tüm cinsel istismar suçları (basit cinsel istismar dahil) savcılık tarafından resen takip edilir. Bu suçlar şikayete bağlı suçlar arasında yer almamaktadır.
- **Nitelikli cinsel istismar:** Yukarıda anlatılan nitelikli cinsel saldırı suçunun mağdurunun çocuk olması halidir. Daha yüksek cezaları vardır. Şikayete bağlı bir suç değildir, re'sen takip edilir.
- **Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu:** 15-18 yaş arasındaki mağdurun özgür iradesiyle cinsel ilişkiye rıza göstermesi halinde kendisiyle cinsel ilişkiye giren kişi reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan cezalandırılır. Şikayete bağlıdır. Şikayet süresi 6 aydır. Hile, tehdit vs. ile cinsel ilişkiye zorlama sonucunda "rıza" gösterilmesi halinde reşit olmayanla cinsel ilişki suçu değil cinsel istismar suçu oluşur.

5. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal

- Kişilerin mahrem alanlarının ihlal edilmesi, örneğin anahtar deliğinden birisini soyunurken seyretmek, rızayla çekilen cinsel ilişki görüntülerini sosyal medyada ifşa etmek gibi haller özel hayatın gizliliği suçunu oluşturur. **Şikayete bağlıdır. Şikayet süresi 6 aydır.** Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (TCK 134/2 ifşa)

6. Şantaj

- **Şikayete bağlı değildir, re'sen soruşturulur.** Özel hayatın gizliliğinin, ses ya da görüntülerin kayda alınması suretiyle ihlali durumunda, görüntüleri ya da sesi kaydeden kişi, **kendisine veya başkasına yarar sağlamak maksadıyla** bu görüntüyü veya sesi, şeref ya da saygınlığa zarar verecek şekilde açıklayacağı tehdidinde bulunursa, **ayrıca şantaj suçu da oluşacaktır.** Eğer fail herhangi bir fayda elde etmeye çalışmadan yalnızca şeref ve saygınlığına zarar verecek nitelikteki hususların açıklanacağı tehdidinde bulunursa, eylem şantaj değil tehdit suçunu oluşturacaktır.

Örnek bir karar:

“Mağdur ile sanığın duygusal arkadaşlık içerisinde bulunduğu, mağdurun sanıktan ayrılmak istediği ancak sanığın bu durumu kabullenmediği, bu nedenle mağdura mesajlar çekerek ve ayrıca mağduru telefonla arayarak, ‘elimde özel görüntülerin var eğer benden ayrılırsan bu görüntüleri internette yayınlarım, okulun internet sitesine koyarım, ailene gösteririm’ şeklinde beyanlarda bulunduğu anlaşılması karşısında; sanığın eylemlerinin, mağdurun şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki hususların açıklanacağı veya isnat edileceği tehdidinde bulunmak suretiyle şantaj suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yasal ve yeterli olmayan gerekçe ile beraat kararı verilmesi, bozma nedenidir (Yargıtay 4. Ceza Dairesi-K.2018/21962).”

7. Kasten Yaralama

- Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi kasten yaralama suçunu işlemiş olur.
- Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hâlinde, suç şikayete bağlıdır.
- Kasten yaralama suçunun üstsoya, altsoya, eşe, boşandığı eşe veya kardeşe karşı işlenmesi halinde şikâyet aranmaz.

Örneğin, kadın 2021 yılında eşinden şiddet görüp darp raporu almış ise 2023 yılında şikayetçi olabilir, ceza da yüksek ihtimalle çıkacaktır.

8. Israrlı Takip

- 12.05.2022 tarihinde Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmiştir. "Israrlı bir şekilde; fiziken takip etmek ya da haberleşme ve iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini veya üçüncü kişileri kullanarak temas kurmaya çalışmak suretiyle bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olan **faile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.**" **Şikayete bağlıdır. Şikayet süresi 6 aydır.**

Çocuğa ya da ayrılık kararı verilen veya boşandığı eşe karşı işlenmesi,

Mağdurun okulunu, iş yerini, konutunu değiştirmesine ya da okulunu veya işini bırakmasına neden olması,

Hakkında uzaklaştırma ya da konuta, okula veya iş yerine yaklaşmama tedbirine karar verilen fail tarafından işlenmesi, hâlinde faile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

9. Aile Hukukundan Doğan Yüklümlülüğün İhlali Suçu

- Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yüklümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikayet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m.233/1).
- Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir (TCK m.233/2).
- Velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m.233/3).
- Örneğin, her akşam çocuklarının gözü önünde sarhoş olan ve bu nedenle çocukların psikolojisinin bozulmasına neden olan davranışlar sergileyen baba bu madde kapsamında suç işlemiş olur.
- TCK 233/1 şikayete bağlı bir suçtur. şikayet süresi 6 aydır. TCK 233/2-3 maddesindeki suçlar şikayete bağlı değildir, re'sen soruşturulur.

10. Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu

- Kişilerin kendi arzusu ve iradesi çerçevesinde hareket edebilme hürriyetini ihlal eden bir suçtur. Herkesin girebileceği bir yer, özel, kapalı veya açık alanda gerçekleştirilmesinin yahut uzun veya kısa süreli olmasının bir önemi bulunmamaktadır.
- Bu suç genellikle cinsel saldırı suçlarıyla birlikte işlenir. Cinsel saldırı öncesi ya da sonrasında eğer cinsel saldırıya maruz kalanın özgürlüğü sınırlandırılmışsa, fail kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da cezalandırılır.
- Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu şikayete bağlı bir suç değildir, re'sen soruşturulur.

11. Hakaret Suçu

- “Geri zekalı”, “aptal”, “salak”, “pislik”, “kahpe” vb. sözler söylemek hakaret suçunu oluşturur.
- Şikayete bağlı bir suçtur. (Kamu görevlisine hakaret edildiği takdirde şikayete bağlı değildir.)
- Hakaret suçunun ispatlanması için varsa mesaj, e-posta, whatsapp yazışmalarının sunulması; yazılı delil yoksa hakarete şahit olanların tanık olarak dinlenmesinin istenilmesi önemlidir.

12. Tehdit

- Tehdit suçu Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle işlenirse şikayete bağlı değildir, re’sen soruşturulur. (“seni arabayla ezerim”, “kardeşinin bacaklarını kırarım” vb.)
- Tehdit suçu bir kimseyi Malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya ona sair bir kötülük edeceğinden bahisle gerçekleşirse suç tehdit tarihinden itibaren 6 aylık şikayet süresine tabidir. (örn, “arabamı yakarım”, “sana dünyayı dar edeceğim, görürsün” gibi)

13. Kötü Muamele

- Kötü muamele suçu, yaralama, tehdit, gibi kanunun başka maddelerinde açıkça düzenlenmiş suçlar dışında kalan, yarı aç veya susuz bırakma, uyku uyutmamak, zor koşullarda çalışmaya mecbur etmek gibi merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte eylemleri cezalandırmaktadır.
- Suç şikayete bağlı değildir, re’sen soruşturulur.
- “1-Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
2-İdaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir.”

14. Eziyet

- Eziyet olarak, bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunulması gerekir. Aslında bu fiiller de kasten yaralama, hakaret, tehdit, cinsel taciz niteliği taşıyabilirler. Ancak, bu fiiller, ani olarak değil, sistematik bir şekilde ve belli bir süreç içinde işlenmektedirler. Bir süreç içinde süreklilik arzeder bir tarzda işlenen eziyetin özelliği kişinin ruh sağlığını da ciddi şekilde olumsuz etkileyecek nitelikte olmasıdır. (Çıplak gezdirme, • Eve hapsetme, • Dışkı yedirme, idrar içerme vb. fiiller eziyete örnektir.
- Şikayete bağlı değildir, re'sen soruşturulur.

Hukuka Uygun Ses Kaydı

Gizlice alınan ses ve görüntü kaydı kural olarak hukuka uygun olmadığı gibi aynı zamanda suçtur. Ancak işlenmekte olan bir suçla ilgili, bir daha olayı kanıtlama şansının bulunmadığı hallerde gizlice ses ve görüntü kaydı almak hukuka uygundur.

Örneğin, cinsel istismar/saldırı, hakaret, tehdit içeren konuşmaları yaşandığı sırada kaydetmek hukuka uygun olacaktır. Yaşanmış bir örnek olarak babanın kızına uyguladığı cinsel istismar fiilleriyle ilgili aralarında geçen konuşmaları kaydeden kızı kayıtları sunduktan sonra adam tutuklanmış ve ceza almıştır.

Başka bir örnek de, kişinin kendisine yönelik bir haksız fiili veya zarar verici bir davranışı ispat etmesinin, örneğin eşinin sadakatsiz davranışlarının ispatı amacıyla delil elde edilmesinin başka türlü mümkün olmaması halinde, ispat amaçlı olarak gizli ses kaydı alması hukuka uygundur [2. Hukuk Dairesi 2019/3848 E. , 2020/156 K.]

Yani eşin şiddet uygulaması esnasında ses kaydı almak hukuka uygundur. Ancak örneğin arabaya aldatma şüphesi nedeniyle ses kayıt cihazı konulması hukuka uygun değildir.

Kadına Yönelik Şiddet Durumunda Uzlaştırma ve Arabuluculuk

Arabuluculuk hukuk davalarında, uzlaştırma ceza davalarında/soruşturmalarında uygulanır. Uzlaştırma her suç tipinde yapılmamaktadır. CMK 253. madde uzlaştırmayı ayrıntısıyla düzenler.

Aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıklarda arabuluculuk uygulanamaz. Boşanma ve velayete ilişkin düzenlemeler kamu düzenini ilgilendirdiğinden arabuluculuk uygulanamaz. Mal rejimine ilişkin talepler ihtiyari arabuluculuk yoluyla çözülebilir. Yine ev içi şiddet iddiası varsa bu yolla çözülmez.

Evlilik boşanma ile sona ermişse ve boşanma sebebi olarak gösterilen vakalarda ev içi şiddet kapsamına giren bir ya da birden fazla eylem bulunuyorsa, boşanma davası ile istenebilecek veya boşanma kararının kesinleşmesinden sonra istenebilecek tazminat, nafaka talepleri arabuluculuğa elverişli değildir.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez.

Uzlaşmada taraflar, mağdurun zararının giderilmesi hususunda bir anlaşmaya varmaya çalışırlar. Mağdurun zararının giderilmesi, mağdura bir miktar tazminat ödenmesi şeklinde olabilir.

Uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren en geç üç gün içinde teklifi yapan adlî kolluk görevlisine ya da görevli Cumhuriyet savcısına karar bildirilmediği takdirde, teklif reddedilmiş sayılır. Bu durumda kadınların imza atması zorunlu değildir. Uzlaştırımacı tutanak altına alıp süreci sonlandırabilir

Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suçla ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

Uzlaşma teklifini kabul ederek bu konuda karşı tarafla görüşme, suçu kabul veya haklarından vazgeçme anlamına gelmez. Bu durum tarafların sahip oldukları haklarda da bir kayba yol açmaz.

Taraflar uzlaşma teklifini kabul etseler dahi, görüşmeler sonucunda uzlaşmak zorunda olmayıp, uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden vazgeçebilirler. Vazgeçme, hak kaybına yol açmaz.

Göçmen ve Sığınmacı Kadınlar

- Göçmenlerin ve sığınmacıların (yabancıların) hukuki statüleri ile hak ve yükümlülükleri temel olarak 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) düzenlenmiştir. Suriye'den gelen kişiler için ayrıca kaynağını 6458 sayılı Kanun'dan alan Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) temel mevzuat düzenlemelerindedir. 6458 sayılı Kanun, kaynağını Türkiye'nin de taraf olduğu 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşmesi (Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 tarihli New York Protokolü'nden almaktadır.

1. Tanımlar

- Yabancı: 6458 sayılı Kanun kapsamında "Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi" anlamına gelmektedir. Yani belgeli veya belgesiz, ikamet izni sahibi, uluslararası koruma başvurusu sahibi, uluslararası koruma statüsü sahibi veya geçici koruma altındaki tüm kadınları kapsamaktadır.
- Göçmen: 6458 sayılı Kanun'da tanımı yapılmamış olup bu yayında "göçmen" terimi, yabancı tanımına eşdeğer olarak tüm statüleri kapsayan geniş bir tanımın karşılığı olarak kullanılır. Hukuka uygun şekilde ülkede bulunan yabancılar için "düzenli göçmen", hukuka aykırı şekilde bulunan

yabancılar için ise “düzensiz göçmen” tanımları kullanılmaktadır. Menşe ülkelerinde zulüm görme riski altında olan ve devlet korumasından (ulusal korumadan) yararlanamayan, bu nedenle sığındıkları ülkede uluslararası koruma taleplerini yetkili makamlara sunan göçmenler ise sığınmacıdır.

- Uluslararası koruma: 6458 sayılı Kanun kapsamında mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsüne sahip kişileri kapsamaktadır. Uluslararası koruma başvurusunda bulunan bir kişi, başvurusu kesin karar ile reddedilene kadar sığınmacıdır ve ülkesine geri gönderilmesi hukuka aykırıdır.
- Mülteci: Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerden (Ukrayna, Almanya, Hollanda vb.) Türkiye’ye gelen ve 5 temel sebebe (ırk, din, tabiiyet, belirli bir toplumsal gruba mensubiyet, siyasi görüş) dayalı olarak menşe ülkesinde haklı nedenle zulme uğramaktan korkan kişilere verilen statüdür. Erkek şiddetine maruz kalanların, menşe ülkelerinde devlet tarafından korunmadığı/korunamadığı durumlarda, “belirli bir toplumsal gruba mensubiyet” kapsamında sığınma talep etme imkanı bulunmaktadır¹⁰. İstanbul Sözleşmesi’nde de erkek şiddetine maruz kalanların, sığınma talep etme hakkı düzenlenmektedir.
- İkincil koruma: Bu 5 neden mevcut olmamakla birlikte; menşe ülkesinde ölüm cezasına mahkum, işkenceye maruz kalacak veya silahlı çatışmalara ve ayırım gözetmeyen (sivilleri de etkileyen) şiddet hareketlerine hedef olacak kişilere verilen statüdür.
- Şartlı mülteci: Avrupa Konseyi’ne üye olmayan (Afganistan, İran, Pakistan, Bangladeş vb.) ülkelerden Türkiye’ye sığınan mültecilere verilen statüdür. **Suriye’deki savaş nedeniyle Türkiye’ye sığınan yabancıların durumu mevzuatta ayrıca düzenlendiğinden (Geçici Koruma Yönetmeliği) ve Nisan 2023 itibariyle geçici koruma rejimi hala yürürlükte olduğundan anılan kişiler bu tanım kapsamında değillerdir.**
- Geçici koruma: Suriye’deki savaş nedeniyle Türkiye’ye kitlesel bir göç olduğundan, Suriye’den gelen kişilere bireysel değerlendirme yapılmaksızın verilen statüdür.

---

10 BMMYK’nın toplumsal cinsiyete dayalı zulüm korkusuna ilişkin sığınma hakkıyla ilgili kılavuz için: (<https://www.unhcr.org/3d58ddef4.pdf>) Bir başka önemli kaynak CEDAW Komitesi’nin 10.09.2019 tarihli R.S.A.A. / Danimarka kararı: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/cedaw/2019/en/122906>

- Bu tanımlar haricinde kalan ikamet izni çeşitleri, 6458 sayılı YUKK Madde 30'da şöyle sayılmaktadır: kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni. İkamet izin türleri arasında şiddete maruz kalan kadınlar için bu nedene dayalı olarak verilmesi gündeme gelebilecek ikamet izni türleri, insan ticareti mağduru ikamet izni veya insani ikamet izni olabilir. Diğer ikamet izni türleri için başvurunun ön koşulu düzenli göçmen olmaktır. Bu tür ikamet izni başvuruları (<https://e-ikamet.gov.gov.tr/>) internet sitesi üzerinden çevrimiçi olarak gerçekleştirilmektedir. İkamet izni uzatma başvuruları ise mevcut ikamet izni süresi sonlandırılmadan yine anılan internet sitesi üzerinden yapılmaktadır. İkamet izni türleri ve başvurularına dair detaylı bilgiler için 6458 sayılı YUKK ve Göç İdaresi Başkanlığı'nın resmi internet sitesine ek olarak ilgili İl Göç İdaresi'nin resmi internet sitesine ve YUKK Uygulama Yönetmeliği'ne başvurulması faydalı olacaktır.

2. Kayıt

- Yabancı bir kadının yaptığı herhangi bir başvuruda öncelikle dikkat edilmesi gereken konu, kadının Türkiye'de yetkili makamlara kayıtlı olup olmadığı ve kayıtlı ise kayıt ilinde bulunup bulunmadığıdır. **Çünkü Türkiye vatandaşı olan kadınlardan farklı olarak, yabancı kadınlar idari gözetime alınarak geri gönderme merkezlerine (GGM) gönderilme ve sınır dışı edilme riski altındadırlar.** İstanbul'da Binkılıç GGM, Çatalca GGM, Arnavutköy GGM, Tuzla GGM olmak üzere 4 adet GGM bulunmaktadır. Bu 4 GGM dışında ayrıca Pendik'te bulunan Şehit Ozan Özen Yerleşkesi gibi hukuki statüsü belirsiz olan bazı tutulma yerleri de bulunmaktadır.
- YUKK Madde 65/4 ve GKY Madde 5 uyarınca sığınma talebinde bulunmak isteyen kadınlar, Türkiye'ye yasal olmayan yollarla gelmiş olsalar dahi, makul bir süre içinde yetkili makamlara başvuru yaptıklarında bu nedenle cezalandırılmazlar. **Ancak sığınma talepleri sadece şahsen yapılabildiğinden ve uygulamada başvuruların kayda alınmadığı örnekler olduğundan, idari gözetim ve sınır dışı riskinin önüne geçebilmek adına başvurularda avukat eşliği ve/veya uluslararası koruma başvurusuna dair evrak kayıt numarası alınmasının sağlanması ispat açısından kritik öneme sahiptir.**

- YUKK kapsamında aile üyelerinin uluslararası koruma başvuruları Göç İdaresi tarafından bireysel olarak değerlendirilmelidir çünkü aile üyeleri farklı nedenlerle ek zulüm riskleri ile karşı karşıya olabilirler. Birlikte değerlendirme için ise aile üyelerinin onayının alınması gerekmektedir. **Ancak uygulamada erkek eşin başvurusu alınarak, kadın ve çocukların uluslararası koruma başvuru sahibinin “refakatindekiler” şeklinde yazılması yaygındır. Kadınların hak kayıplarını önlemek için bu konuda dikkatli olmak önemlidir.**
- YUKK ve GKY kapsamında “**özel ihtiyaç sahibi**” tanımı yapılmıştır. Buna göre sığınmacılar arasındaki refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiler bu kapsamdadır. Mevzuata göre özel ihtiyaç sahiplerine sığınma taleplerine ilişkin hak ve işlemlerde öncelik tanınır. İşkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan kişilere, bu türden fiillerin neden olduğu hasarlarını giderecek yeterli tedavi imkânı sağlanacağı da mevzuatta düzenlenmiştir. **Özel ihtiyaç sahipliğinin tespiti ve Göç İdaresi’nin dikkatine getirilmesi önemlidir.**

Örneğin, uluslararası koruma başvurusunu takiben Göç İdaresi tarafından yapılacak statü belirleme mülakatında şiddet maruz kalmış bir kadın için mülakatın psikolog eşliğinde kadın tercüman ve kadın göç uzmanı bulundurulması gerçekleştirilmesi talep edilmelidir. Ya da özel ihtiyaç sahibi kadının kaydının güvende olmayacağı bir ilde yapılmasının önüne geçilebilecek veya ikamet ettiği ilde güvende değilse Göç İdaresi’ne kayıt ili değişikliği için başvuru yapılabilecektir.

- Göçmen kadınlar için Göç İdaresi’ne başvurusu sonucu alınan ve süresi devam eden ikamet izni veya süresinde yapılmış ikamet izni uzatma başvuru formu, sığınmacı kadınlar için ise uluslararası koruma başvuru sahibi kimliği, uluslararası koruma sahibi kimliği veya Suriye’den gelen kadınlar için geçici koruma kimliği, bu kişilerin Türkiye’deki yetkili makamlara resmi olarak kayıtlı olduğunu gösteren belgelerdir. Yabancı kimliklerinde 99 numarası ile başlayan bir yabancı kimlik numarası

bulunmaktadır ve kadınlar bu kimlik ile kayıt illerindeki hak ve hizmetlerden yararlanabilmektedir. **Ancak kayıt ili dışında geçerli bir yol izni belgesi almadan bulunan kişiler, kayıtlı olsalar dahi yine idari gözetim altına alınma vb. risklerle karşı karşıyadır.** Farklı bir ilde vekaletname çıkarılması, hastaneden hizmet alınması vs. de uygulamada oldukça zordur ancak istisnai vakalar bazında şartlar zorlanabilmektedir.

Örneğin, kayıt olduğu ilde şiddete uğrayan ve şiddetten kaçmak için yol izni almaksızın farklı bir ildeki akrabalarının yanına ulaşan bir kadın için, ulaştığı ildeki yetkili makamlara başvurmak hala risklidir, ancak yakın bir takip ile, durumu yetkililere açıklayarak yol izni varış ilinden almak veya il değişikliği gerçekleştirmek ya da idare tarafından önerilen alternatif çözüm yollarının uygulanması nadiren olsa da mümkün olur.

- **Göçmen veya sığınmacı kadınlar, adli yardım hizmetlerinden yararlanabilir.** İstanbul ve bazı diğer illerde, belge toplamanın zorluğu göz önüne alınarak sığınmacı kadınlardan ekonomik durumlarını gösteren belgeleri ibraz etmeleri beklenmeden atamalar yapılmaktadır. Bu örnekleri göstererek kendi şehrinizdeki Baroyu atama yapması için zorlayabilirsiniz. Adli yardım başvuruları sırasında ya da atamaları takiben avukatları ile sığınmacı müvekkilleri arasındaki dil bariyerinin aşılması için TBB ve BMMYK iş birliği ile oluşturulan 0312 292 59 59 numaralı tercüme destek hattından mesai saatleri içerisinde Arapça, Farsça, Fransızca ve Dari dillerinde tercüme desteği alınabilmektedir.

3. 6284 Sayılı Kanunun Göçmen ve Sığınmacı Kadınlar İçin Uygulanması

- 6284 sayılı Kanun “herkes” için koruma sağladığından, Türkiye’de düzensiz (yasadışı) şekilde bulunan yabancı kadınlar da bu kanun korumasına dahildir ve koruma talep eden kadınların düzenli durumda olmalarına gerek yoktur. **Ancak resmi mercilere yapılan herhangi bir başvuruda, kişinin düzensiz durumda olduğu yetkililerin dikkatine gelmiş olaca-**

ğından, uygulamada bu kişiler haklarında sınır dışı kararı alınarak geri gönderme merkezlerinde idari gözetime alınma ve ardından haklarında giriş yasağı konularak sınır dışı edilme riski altındadır. Dil bariyeri de riski artıracığından, avukat ile birlikte eş zamanlı olarak hem kayıt sorunun çözülmesi hem de koruma mekanizmalarına kişinin ulaşması mümkündür. Ülkeye düzensiz şekilde girmiş olsa da makul bir süre içinde uluslararası koruma veya geçici koruma başvurusunda bulunan ve haklarında kesinleşmiş olumsuz karar bulunmayan kişiler hakkında normal koşullarda sınır dışı ve idari gözetim kararı alınmaması gerekir.

- Alo 183 telefon hattında Türkçe, Kürtçe ve Arapça seçenekleri ve 157 Yabancılar ve İletişim Merkezi hattında da Türkçe, Arapça, Peştuca, Farsça, Rusça, İngilizce ve Almanca seçenekleri mevcuttur. Sığınmacılara ücretsiz danışmanlık hizmeti sunan çeşitli sivil toplum kuruluşlarına yönlendirmeler de tercüme desteği ve eş zamanlı takip kolaylığı nedeniyle uygulamada faydalı olabilmektedir.

4. Evlenme, Boşanma, Nafaka ve Velayet

- Türkiye’de sığınmacılara, mültecilere ve vatansız kişilere yönelik evlilik ve boşanma usulleri için Türkiye kanunları uygulanmaktadır. Kayıtlı yabancılar, Medeni Kanun uyarınca başvurup ilgili belgeleri ibraz ederek evlenme talebinde bulunabilir. Uygulamada yabancılar için ek olarak, menşe ülkelerinden aldıkları ve bekar olduklarını gösteren bir belge ibrazı talep edilmektedir. Türkiye’de bulunan yabancılar, menşe ülkelerinde aksi yasal olsa dahi, Türkiye’de yalnızca farklı cinsiyetten tek bir kişiyle ve resmi nikah ile evlenebilirler. Kendi ülkelerinde farklı yollarla gerçekleştirilen evlilikler menşe ülke hukuklarında yasal olduğu takdirde, Türkiye’de kamu düzenine aykırılık teşkil etmediği sürece bu evliliklerin Türkiye’de tanınması mümkündür. Örneğin Suriye’de dini nikah ile evlenen reşit bir kadın ve erkeğin evliliğinin Türkiye’de dini nikah tanınmasa dahi Göç İdaresi’nde kayıt edilmesi mümkündür. Ancak Suriye’de bir erkeğin dört kadın ile yasal olarak evlenmesi mümkünken, bu hususta Suriye aile defteri kayıtları olsa dahi, Türkiye’de tek bir eş, yasal eş olarak kabul edilecek ve Göç İdaresi tarafından verilen geçici koruma kimliğinde bu şekilde kayıt gerçekleştirilecektir.

Türkiye’de bulunan sığınmacıların kendi dillerinde okuyabilecekleri bilgi notlarını ve videoları içeren “kayıt ve statü” “evlilik ve boşanma” “adli yardım” gibi başlıkları düzenleyen çeşitli online bilgi platformları mevcuttur. Arapça ve Farsça dillerindeki kaynaklara örneğin (<https://multecihaklari.info/tr/ana-sayfa/>) platformdan Türkçe, İngilizce, Arapça ve Farsça dillerinde “kayıt” “evlenme ve boşanma” gibi başlıklardan sığınmacıların doğrudan bilgi edinebilmesi mümkündür.

Uluslararası Çocuk Kaçırma

- Türkiye, **Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi**’ne taraftır. Sözleşmenin uygulanması ile ilgili usul ve esasları düzenleyen 5717 sayılı “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun” 04.12.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye taraf olan ülkelerin listesine şuradan ulaşılabilir.¹¹ Sözleşme’ye taraf olmayan ülkeler bakımından ise o ülkenin hukuk kuralları geçerli olmaktadır ve hem o kuralları bilmek hem de usulüne hakim olmak gerekmektedir.
- Çocuk kaçırma için Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü 2011 yılında yayınlanan 65/2 sayılı genelge dikkate alınabilir. Nafaka için de aynı müdürlüğün 64/2 sayılı sayılı genelgesi oldukça kapsamlıdır.

1. Sözleşme Hükümlerinin Uygulanması

- 16 yaşını tamamlamamış bir çocuk, velayet hakkı ihlal edilerek sözleşmeye taraf bir ülkeden Sözleşmeye taraf başka bir ülkeye götürülmüşse ya da sözleşmeye taraf başka bir ülkede alıkonulmuşsa, çocuğun mutad mesken ülkesine iadesi için sözleşme hükümleri uygulanabilir. Mutad mesken ülkesi, çocuğun fiilen yaşadığı ve yaşam ilişkilerini kurduğu yerdir. Böyle bir durumda, çocuğun yeri değiştirilmeden veya çocuk

¹¹ <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members>

alıkonulmadan önce çocuğun bakım, gözetim, koruma hakkını fiilen kullanan gerçek kişi, kurum veya kuruluşlar, çocuğun iadesi için başvuru yapma hakkına sahiptir.

- Çocuğun mutat mesken ülkesinden haksız olarak götürüldüğünü veya alıkonulduğunu ileri süren kişi, kurum veya örgüt, çocuğun iade başvurusunu, çocuğun mutat mesken ülkesi merkezi makamına, çocuğun haksız olarak götürüldüğü veya alıkonulduğu sözleşmeye taraf devletin merkezi makamına ya da sözleşmeye taraf herhangi bir devlet merkezi makamına yapabilir.
- Örneğin, çocuk doğup büyüdüğü Almanya'dan haksız şekilde Türkiye'ye götürülmüşse, ilgili kişi, çocuğun Almanya'ya iadesi için Almanya merkezi makamına başvuru yapabileceği gibi, başvurusunu Türkiye merkezi makamına ya da sözleşmeye taraf olan İngiltere merkezi makamına da yöneltebilir.
- Türkiye'de, başvuruda bulunan adına, çocuğun iadesi veya şahsî ilişki kurulmasını sağlamak amacıyla idarî ve adlî işlemleri yapmaya yetkili olan merkezi makam Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'dür. Sözleşmenin öngördüğü yükümlülükler merkezî makam tarafından, mahallî Cumhuriyet başsavcılıkları aracılığı ile yerine getirilir.
- Çocuğun iade sürecinin başlaması için merkezi makamdaki talepte bulunulması gereklidir. Çocuğun bulunduğu ülke dikkate alınarak, Cumhuriyet başsavcılıkları talep eden ya da talep edilen makam olarak görev yapar.
- Mutat meskeni Türkiye'de olup da velâyet hakkı ihlâl edilerek, Sözleşmeye taraf başka bir devletin ülkesine götürülen çocuğun geri dönmesinin sağlanmasında, Cumhuriyet Başsavcılıkları talep eden makam olarak, talepte bulunana yardımcı olur ve gerekli belgeleri ilgili devletin merkezi makamına iletilmek üzere Adalet Bakanlığına gönderir. Talep içeriğinde, başvuruda bulunan kişinin, çocuğun ve çocuğu götürdüğü/alıkoyduğu iddia edilen kişinin kimlik bilgileri, çocuğun doğum tarihi, iade talebinin gerekçe ve dayanakları, çocuğun tutulduğu yere ve birlikte kaldığı kişiye ilişkin bilgiler bulunmalıdır. Başvuruya çocuğun ve çocuğu kaçıran kişinin son halini gösteren fotoğrafların eklenmesi de önerilmektedir. Talep evrakları, başvuruda bulunulan devletin resmî diline tercüme edilmeli ve başvuruya eklenmelidir.

- Cumhuriyet Başsavcılığı, çocuk Türkiye’de bulunuyorsa, sözleşmeye taraf devlet merkezi makamından gelen talep üzerine, talep edilen makam olarak da görev yapmaktadır. Talebin Adalet Bakanlığına gönderilmesinin ardından çocuğun bulunduğu yer belirlenir ve savcılıkça çocuğun korunması için gerekli bütün tedbirler alınır. Çocuğun teslimi için öncelikle çocuğu kaçıran kişinin beyanı alınarak, uzlaşma yolu ile çözüme ulaşılmaya çalışılır. Bu şekilde bir çözüm bulunamaz veya kaçıran kişi rızası ile çocuğu iade etmezse, Savcılık, çocuğun iade edilip edilmeyeceği veya şahsî ilişki hakkının kullanılması konusunda bir karar verilmek üzere dava açar. Sözleşmenin uygulanması ile ilgili açılacak davalarda aile mahkemeleri görevlidir. Yetkili aile mahkemesi, başvuru sırasında çocuğun yaşadığı yer mahkemeleridir.
- Çocuğun iadesi ile ilgili açılan dava ve işlemler, basit yargılama usulüne göre öncelikle ve acele olarak görülür, adli tatilde de görülmeye devam eder. Çocuğun iadesine veya şahsî ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesi için kesinleşmesi gerekmektedir.
- Mahkeme, talep üzerine veya re’sen çocuğun yüksek yararının tehlikeye düşmesini önlemek için, gerekirse çocuğun görüşü ve uzmanlardan alınacak raporları da dikkate alarak, dava sonuna kadar, çocuğun bakımını üstlenen akrabalarından birine teslim edilmesine; güvenilir bir aile yanına ya da bakım, yetiştirme ve benzeri hizmetleri veren kurumlara yerleştirmesine yönelik tedbirleri alabilir.
- Çocuğun iadesi işlemleri sonuçlanıncaya kadar çocuğun yerinin takibi için mahkemece, talep üzerine veya re’sen geçici tedbirler alınabilir. Bu kapsamda mahkeme, çocuğun yurt dışına çıkışının geçici olarak durdurulmasına, çocukla ilgili pasaport işlemlerinin durdurulmasına, çocuğun okul, muhtarlık veya nüfus kayıtlarının alınması veya değiştirilmesi işlemlerinin durdurulmasına, pasaport veya kimlik kayıtlarına dava süresince el konulmasına, çocuğun tayin edilen sürelerde yetkili makamlarca kontrol edilmesine ve başkaca diğer tedbirlere karar verebilir.
- Çocukla kişisel ilişki kurma hakkının tesisi veya korunmasına ilişkin talepler de çocuğun geri dönüşüne ilişkin talepler ile aynı usul ve şekilde yapılabilmektedir.
- Sözleşme hükümlerine göre, kanuna aykırı olarak yeri değiştirilmiş veya alıkonulmuş çocuğun, tutulduğu devletin ilgili makamına müracaat anında, yer değiştirme veya alıkonulmadan itibaren bir yıldan az zaman

geçmişse, müracaatta bulunulan makam, çocuğun derhal geri dönmesini emreder. Bir yıllık sürenin sona ermesinden sonra müracaatta bulunulduğunda, çocuğun yeni çevresine uyum gösterdiği tespit edilemediği takdirde yine çocuğun geri dönmesinin emredilmesi gerekir.

- Talepte bulunulan devletin ilgili makamı, çocuğun yer değiştirme/alıkoyma döneminde koruma hakkının etkili şekilde yerine getirilmediğini, yer değiştirmeye/alıkoymaya muvafakat edildiğini, geri dönmenin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağını ya da çocuk için ciddi bir risk olduğunu tespit ederse, çocuğun geri dönmesini emretmek zorunda değildir.
- Çocuğun, geri dönmek istemediği ve çocuğun görüşünün göz önünde bulundurulmasının uygun olduğu bir yaş ve olgunluğa erişmiş bulunması halinde, ilgili makam çocuğun geri dönmesini emretmeyebilir. Bu değerlendirilmede, çocuğun sosyal durumuna ilişkin sağlanan tüm bilgiler göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Yabancı Ülkelerdeki Nafaka Alacağına Tahsili

- Türkiye, kadınlara ve çocuklara yönelik nafaka alacakları bakımından **Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin 1956 tarihli New York Sözleşmesi, Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli Lahey Sözleşmesi ve Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1973 tarihli Lahey Sözleşmesi**'ne taraftır. Bu sözleşmelerin uygulanabilmesi için, nafaka alacaklısı ile borçlusunun farklı ülkelerde ikamet etmeleri gerekir.
- Nafaka alacaklarının tahsili taleplerinde görevli ve sorumlu olan merkezi makam Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğüdür. Müdürlük bünyesinde, Nafaka Bürosu görev yapmaktadır. Büroda yurt içinden yapılan başvurular, yabancı merkezi makamlara sunulmakta, yurt dışından yapılan başvurular da büroca kabul edilmektedir.
- Nafakanın bir yabancı mahkeme kararından kaynaklanması halinde, nafaka alacaklısının bulunduğu devletin merkezi makamı aracılığıyla yaptığı başvuru üzerine, Türkiye'de bu ilamın tenfizi için dava açmak, nafaka konusunda hüküm verilmesi için mahkemeye başvurmak, açılan davaları takip etmek, borçlunun yerleşim yerini ve malvarlığını araştır-

mak, delilleri toplamak, icra işlemlerine başvurmak, tahsil işlemlerini kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri almak ve sulh, arabuluculuk gibi çözüm yollarına başvurmak, Cumhuriyet Başsavcılıklarınca yerine getirilmektedir.

- Alacaklısının Türkiye’de, borçlusunun yabancı devlette bulunduğu nafaka işlemlerinde Cumhuriyet başsavcılıkları, gerekli belgeleri Sözleşmenin öngördüğü şekilde düzenlettirerek yabancı devlet yetkili makamlarına iletilmek üzere “merkezi makam” durumundaki Adalet Bakanlığına göndermektir.
- Başvuru belgelerinin, ilgili sözleşmeler dikkate alınarak nasıl düzenlenmesi gerektiği, Nafaka Alacaklarının Yabancı Devletlerde Tahsiline ilişkin 64/2 Sayılı Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Genelgesinde ayrıntıları ile yer almaktadır.

3. Uluslararası Çocuk Kaçırma Davalarında Yargılama Masrafları

- **Sözleşmenin 25’inci maddesi ile 5717 sayılı Kanun’un 28’inci maddesine göre, başvuruda bulunan kişilerin adli yardımdan faydalanması mümkündür.12 Ayrıca Sözleşmenin 26. Maddesine göre her merkezi makam sözleşmeyi uygularken kendi masraflarını karşılar. Taraf Devletlerin merkezi makamları, sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili talepler bakımından hiçbir masraf isteyemezler hükmünü içermekle birlikte, Türkiye, Sözleşmenin 26. maddesine çekince koymuş olduğundan, 5717 sayılı Kanun’un 27. maddesi uyarınca, Sözleşme kapsamındaki iade davalarında yargılama masrafları, ileride haksız çıkan taraftan alınmak üzere kovuşturma ödeneğinden karşılanmaktadır.**
- Adli veya idari makam, çocuğun dönüşünü emrederken veya sözleşme çerçevesinde ziyaret hakkı konusunda karar verirken, adli temsil ve çocuğun yerini tespit için yapılan harcamalar da dahil olmak üzere bütün masrafları, ayrıca talep edenin seyahati ve çocuğun dönüşü ile ilgili masrafları, çocuğun yerini değiştiren/alıkoyan veya ziyaret hakkının kullanılmasını önleyen kişiye yükleyebilir.

---

12 Ayrıca, <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/3> sitesinde ilgili diğer genelgeleri de bulabilirsiniz.

**SOSYAL ÇALIŞMACILAR
VE AVUKATLAR İÇİN**
Feminist Yöntemle
Hukuki Desteklere Dair
Pratik Bilgiler